

VOJENSKÁ HISTORIE KRKONOŠ V LETECH 1918–1945

SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU

www.krnapp.cz

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Prslušní domáciho vojska bñem bojů na Slovensku v roce 1919. Űtvary domáciho vojska, společně s legionářskými Űtvary, daly základ nové Ās. branné moci bñem procesu její unifikace v roce 1920 (archiv VHA Praha)

Vznik Āeskoslovenské republiky a Ās. branné moci

Datum 28. řijen 1918 je navždy spjato se zrodem samostatného Āeskoslovenského státu. Nadšení Āechů ze vzniku Āeskoslovenska ovšem nesdílilo německé obyvatelstvo v pohraniĀních oblastech Āech, Moravy a Slezska, které nechtělo být jeho souĀástí.

Již 29. řijna 1918 se ve Vídni sešli k poradě němeĀtí říšští poslanci z Āech. Po společném rokování tu tehdy vyhlásili odtržení severních oblastí Āech od zbytku Āeských zemí a ustavili samostatnou provincii Deutschböhmen, která zahrnovala oblast západních, severních a severovýchodních Āech s hlavním městem Liberec. Pod ni spadala i většina území Krkonoš. Také převážně německé Vrchlabsko se na podzim 1918 přidalo k provincii Deutschböhmen. Ve Vrchlabí vznikla k zabezpeĀení klidu a pořádku německá ozbrojená garda (Bürgerwehr). I v Hostinném, Žaclěří Āi Rokytnici nad Jizerou vznikly německé

ozbrojené jednotky, které dbaly na klid v regionu. Centrem odporu německé majority v Krkonoších a jejich podhůří ale bylo město Trutnov. Z Vídne, která aktivně podporovala provincii Deutschböhmen, mělo trutnovské velitelství Volkswehru získat zbraně, které byly dodány oklikou přes Německo a na Trutnovsko putovaly po železnici z nepřilíš vzdálené německé Libavy (Liebau; dnes Lubawka v Polsku).

Āeské Jilemnicko bylo od konce řijna 1918 naopak zcela pod kontrolou Ās. státu, se kterým plně spolupracovali i příslušníĀi Āeské menšiny na Vrchlabsku.

Fotografie příslušníků hraničářského praporu 2 v Trutnově ve 20. letech minulého století. Po obsazení Trutnova vojáky strážního praporu z Jaroměře, intermezzu příslušníků 22. čs. střeleckého pluku a šestiletém působení dělostřelců z 254. (202.) oddílu se právě druzí hraničáři stali vojenským útvarem, který nesmazatelně patří k obrazu Trutnovska a Krkonoš v éře první republiky (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Mladý čs. stát nebyl v prvních dnech své existence schopen zajistit odbojně pohraničí. Chybělo nejen potřebné vojsko, ale i výzbroj a výstroj. První krok k vojenskému zajištění Krkonoš a jejich podhůří tak byl proveden teprve na konci listopadu 1918. Dne 30. listopadu dorazilo do Martinic 32 mužů s jedním důstojníkem z čs. střeleckého pluku č. 11 (domácího vojska) z Jičína. Jejich výzbroj mimo jiné tvořily dva kulometry. Okamžitě začali s ostrahou nádraží, důležité železniční křižovatky.

Vojáci čs. střeleckého pluku č. 11, doplnění o dobrovolníky z řad členů Sokola, obsadili po železnici 7. prosince 1918 také odbojně Vrchlabí. Nejprve ve směru

od Martinic zajistili strategické nádraží v Kunčicích nad Labem a ještě téhož dne večer i samotné město Vrchlabí. Místní německá jednotka dopředu složila zbraň, aby předešla případnému krveprolití.

V Hostinném, druhém nejlidnatějším sídle na Vrchlabsku, vznikla na podzim 1918 německá národní rada, která 6. listopadu vydala prohlášení o vytvoření ozbrojené jednotky (Volkswehru) za účelem udržení pořádku ve městě. Měla 36 mužů, kteří na něj dohlíželi.

Nedlouho po obsazení Vrchlabí zajistilo čs. vojsko i Hostinné, když do města dorazilo speciálním vlakem 10. prosince 1918 po desáté hodině večer. Jednalo se o vojáky strážního praporu

z Jaroměře v čele se setníkem (kapitánem) Vincencem Dvořákem, a to údajně v síle 200 mužů.

Dne 11. prosince 1918 přijel do Hostinného asistenční vojenský oddíl o síle 80 mužů čs. pěšího pluku č. 74 (domácího vojska) z Jičína, který od jaroměřského strážního praporu převzal zajištění města. Kronika pluku k jeho pobytu ve městě uvádí: „Obyvatelstvo zdejší, snad proto, že byla mezi nimi česká menšina a město samo v blízkosti českého okolí, chovalo se vůči vojenské asistenci zdrženlivě a později i dosti přátelsky.“

Za situace, kdy se autorita provincie Deutschböhmen v regionu rychle hroutila, rezignovali na odpor i v Rokytnici nad

Jizerou. Dopoledne 12. prosince 1918 složila místní stráž (Volkswehr) zbraně. Trutnov se dostal pod kontrolu čs. státu ve dnech 14. a 15. prosince 1918, a to díky vojákům z první a druhé rotý strážního praporu z Jaroměře. Podobně jako jinde v severovýchodních Čechách, tak i v tomto případě se to obešlo bez lidských obětí. Město Žacléř vojáci obsadili bez boje teprve 24. prosince 1918. Menší města, zejména při hranici s Německem, se dostala pod kontrolu v průběhu prosince, případně až na počátku ledna 1919.

Smutným vyvrcholením odporu německého obyvatelstva proti Československu byly události ze 4. března 1919. Toho dne probíhaly v mnoha městech v pohraničí demonstrace. V Hostinném

Průsluňníci zákopnické čety hraničářského praporu 2 v druhé polovině 20. let minulého století. Ačkoliv byl prapor dislokován v německém prostředí (Trutnov, Vrchlabí, Broumov), tak u něj od doby vzniku až do poloviny 30. let sloužilo pouze mužstvo české národnosti. Služba u druhých hraničářů byla považována za elitní a řada průsluňníků praporu na ni vzpomínala po celý život (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Detail znaku na hraničním orientačním sloupu
(archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

si taková akce vyžádala dva mrtvé z řad německých protestujících.

Po obsazení neklidného pohraničí přicházely v roce 1919 do Krkonoš další útvary čs. armády, které měly tvořit první zajištění hranic nové republiky. V Trutnově bylo na počátku roku ustanoveno okrskové velitelství. Během roku do Trutnova dorazil čs. horský dělostřelecký oddíl č. 202 (resp. I. oddíl čs. horského dělostřeleckého pluku č. 202; tedy velitelství oddílu se spojovací četou, náhradní baterie a dvě baterie) a poté I. prapor 22. čs. střeleckého pluku (čs. legie ve Francii), dorazivšího z bojů na Těšínsku.

Dalším důležitým datem se stal 4. březen 1920. Toho dne přijela 1. rota kombinovaného čs. praporu myslivců č. 2 ze Slovenska do Trutnova. V roce 1920 totiž dochází k tzv. **unifikaci čs. branné moci**, tedy k procesu, kdy jak z útvarů vzniklých z původních rakouských

jednotek, tak i z navrátilivších se legionářských útvarů vzniká jednotná čs. branná moc. V Trutnově tak na základu čs. praporu myslivců č. 2 vzniká nový hraničářský prapor 2 a jeho budoucí dislokace je určena následovně: Velitelství praporu, technická rota a náhradní rota Trutnov, 1. a 3. rota Broumov, 2. rota Vrchlabí (od roku 1921) a 4. rota Josefov. Horský dělostřelecký oddíl v Trutnově obdržel číslo 254.

I. prapor nově vzniklého pěšího pluku 22 (pluku ustanoveného v Jičíně z 22. čs. střeleckého pluku čs. legií ve Francii a čs. pěšího pluku č. 74 domácího vojska) byl přemístěn do Hostinného a následovně do Josefova. Tím byla organizace v hrubých rysech dokončena.

I v roce 1920 probíhaly v pohraničí nepokoje. Dne 17. května 1920 musela být 1. rota hraničářského praporu 2 odeslána z Trutnova na ozbrojenou asistenci do Vrchlabí, kde došlo k přepadení strážního oddílu pěšího pluku 22. Setrvala tam až do konce srpna, kdy odešla do Broumova. V průběhu let docházelo k úpravám dislokace zmíněných útvarů. V roce 1921 se přesunula 2. baterie horského dělostřeleckého oddílu 254 do Hostinného. V tomto roce byla navíc vyhlášena mobilizace čs. branné moci z důvodu obav před pokusem o návrat Karla I. na uherský trůn.

Horský dělostřelecký oddíl 254 v roce 1925 opustil Trutnovsko a Krkonoše, přesunul se do Kostelce nad Orlicí. Hraničářský prapor 2 byl poté postupně soustředován v Trutnově. Z Vrchlabí se 2. rota přesunula do Trutnova v roce 1930. V roce 1932 obdržel hraničářský prapor 2 čestný název „Roty Nazdar“, aby se tak stal nositelem tradice této dobrovolnické jednotky z 1. světové války.

Nástup příslušníků hraničářského praporu 2 "Roty Nazdar" na náměstí v Trutnově během oslav praporečnického svátku (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Přípravy obrany Krkonoš v druhé polovině 30. let 20. století.

Reorganizace čs. branné moci a plán zajištění hranic

Mezinárodní politická a potažmo i vojenská situace Československa se začala ve 30. letech zhoršovat. Německo vystřídalo Maďarsko na postu nejnebezpečnějšího potencionálního nepřítele republiky. Tamní nacistický režim se příliš netajil výbojnými plány proti svým sousedům. Dle taktiky tzv. „bleskové války“ měly rychlé útočné formace za použití výhody překvapení pronikat hluboko do obrany nepřítele.

Čs. branná moc musela na tento nový trend reagovat. V případě Československa bylo nutné brát v úvahu i strategicky nevýhodný tvar republiky, kdy na relativně malou rozlohu území státu připadala neúměrně dlouhá státní hranice. Při nenadálém vpádu nepřítele tak hrozilo zhroutení obrany ještě dříve, než by došlo ke zmobilizování válečné

armády a jejímu připravení na operační nasazení. Hlavním štábem čs. branné moci proto byla zpracována směrnice **Armáda v poli**, která byla v roce 1933 schválena k realizaci. Směrnice zavedla zásadní změnu ve složení válečné armády zvýšením počtu divizí (vyšších jednotek nově sestávajících ze třech pěších pluků, jednoho lehkého

Ve 30. letech 20. století, po odchodu horského dělostřeleckého oddílu 254 z Krkonoš a Trutnovska, hrály prim v přípravách obrany Krkonoš útvary pěchoty: hraničářský prapor 2 „Roty Nazdar“ a pěší pluk 22 „Argonský“. Příslušníci prvního zmíněného útvaru jsou zachyceni na vojenské slavnosti v Jablonci nad Jizerou v roce 1934. V čele na koni jedoucí velitel praporu plk. pěch. Jiří Vorlíček, za ním zástupce velitele plk. pěch. Vojtěch Janoušek (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

dělostřeleckého pluku a dalších útvarů). S tím související uvolnění rozsáhlých finančních prostředků umožnilo materiální modernizaci složek branné moci, zejména útočné vozby (dobový souhrnný výraz pro tanky, obrněné automobily a obrněné vlaky), letectva a dělostřelctva. V neposlední řadě bylo rozhodnuto o výstavbě opevnění, které mělo být realizováno tzv. těžkým opevněním, tvořeným jednotlivými samostatnými objekty a tvrzemi. Pěchotní sruby (samostatné objekty těžkého opevnění) měly tvořit linii, doplněnou souvislým pásem překážek. Na vybraných místech by linie byla vyztužena tvrzemi, tedy soustavou více pěchotních a dělostřeleckých objektů vzájemně propojených podzemím. Tvrze měly jednak

poskytovat opevněné linii defenzivní dělostřeleckou podporu, ale také měly svým dělostřelctvem ofenzivně působit proti nepřátelským silám.

Samotné Krkonoše hrály ve vojenských obranných plánech důležitou roli. Tento horský masiv již nebylo možné pro moderní vojenskou techniku považovat na nepřekročitelnou překážku. Po překonání krkonošských hřebenů by se útočníkovi otevřel volný průchod do nitra Čech. Zajištění včasné a úspěšné obrany nejenom Krkonoš, ale celého čs. pohraničí tak mělo zásadní vliv na úspěch obrany celé republiky. Již ve 20. letech byl dle francouzského vzoru uveden v platnost plán **zajištění hranic**. Tento plán byl, zjednodušeně

řečeno, soupis nařízení a prostředků, sloužících k obraně státní hranice v případě jejího překročení nepřítelem. V této době se uvažovalo, že obrana bude zajištěna pohraničními ostrahovými oddíly, které budou po zmobilizování armády vystřídány záložními brigádami. Podoba tohoto plánu, zapříčiněná i ne zcela uspokojivou materiální situací branné moci ve 20. letech, mohla být díky reorganizaci změněna. V roce 1935 vyšla v platnost nová podoba plánu zajištění hranic. Jednotlivým útvarům byly přiřazeny hraniční úseky a dané útvary byly nově zodpovědné za obranu úseku v míru, v případě zvýšeného nebezpečí (tzv. ostraha hranic) i v případě vypuknutí válečného stavu (tzv. kryt hranic).

Obrana Krkonoš byla rozdělena do tří hraničních úseků: na východě to byl

úsek dříve zmíněného hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“. Tento útvar byl od počátku 30. let (s výjimkou náhradní roty) posádkou v Trutnově. Na jeho úsek navazoval úsek II. praporu pěšího pluku 22 „Argonského“, který byl posádkou v Jičíně. Předěl mezi úseky tvořil Dlouhý hřeben nad údolím Malé Úpy. Další předěl mezi hraničními úseky tvořila kóta Ptačinec nad Harrachovem. Za ní už následoval úsek II. praporu pěšího pluku 47 posádkou v Turnově. V případě vypuknutí válečného konfliktu by úsek od Rýžoviště na východ (tedy obrana celých centrálních Krkonoš) spadal do sestavy 35. hraniční oblasti (hraniční oblast je označení vyšší jednotky – divize – v sestavě zajištění hranic), úsek od Rýžoviště na západ do sestavy 34. hraniční oblasti.

Během 20. a 30. let minulého století proběhlo v Krkonoších mnoho cvičení čs. branné moci. Zde fotografie z odpočinku v sedle pod Lučín a Studniční horou. V květnu a v září roku 1938 se ale z cvičení stala realita: prostor Lučín bouda–Výrovka byl jedním z míst, kde se předpokládal hlavní nápor nepřítele. Prostor tak byl silně obsazen čs. obránci (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Další změna v systému zajištění hranic nastala po roce 1936, kdy byla jako stálá složka systému ustanovena **Stráž obrany státu** (dále SOS). SOS byl sbor tvořený příslušníky četnictva, státní policie, finanční stráže a v případě války také vojenskými posilami. Díky své trvalé přítomnosti v úseku (příslušníci SOS vykonávali v míru svou běžnou rezortní činnost) zajišťoval sbor SOS neustálou pohotovost. V případě války měla SOS vykonávat pozorovací a zpravodajskou činnost a vést boj na zdrženou před vojenskými jednotkami. Sbor SOS byl vojensky organizován: v prostoru Krkonoš působily roty SOS Rokytnice nad Jizerou, Vrchlabí, Maršov a Trutnov, spadající do sestavy praporu SOS Jičín, a rota SOS Grünthal (Horní Kořenov) praporu SOS Liberec.

Projekce a výstavba těžkého opevnění v Krkonoších

Výstavba objektů těžkého opevnění (dále objektů t. o.), realizovaná od roku 1935, se v průběhu let nevyhnula ani Krkonošům. Jako ústřední orgán výstavby vzniklo v témže roce nové oddělení Hlavního štábu čs. branné moci: Ředitelství opevňovacích prací (dále hl. št. ŘOP). Výkonnými orgány hl. št. ŘOP v jednotlivých úsecích byla Ženíjná skupinová velitelství (dále ŽSV). V červnu 1936 byla zřízena dvě ŽSV, do jejichž kompetence spadala oblast Krkonoš: ŽSV VI v Trutnově a ŽSV VII v Liberci. Zatímco objekty t. o. vytyčované trutnovským ŽSV měly být součástí téměř souvislé linie těžkého opevnění v prostoru Bohumín–Velká Úpa, v prostoru

Pěchotní srub T-S 81a na levém křídle tvrze Ježová hora. Vlevo je vidět část stropní desky sousedního srubu T-S 81b. Tyto dva objekty a srub T-S 82 nad Vernířovicemi jsou jediné vybetonované objekty těžkého opevnění v Krkonoších. Objekty byly na podzim 1938 vybaveny kulometnou výzbrojí, kanony proti útočné vozbě byly dodány do železniční stanice Kalná Voda, ale do objektů již osazeny nebyly (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Výkop pro pěchotní srub KrK-LS II pod Studniční horou (v pozadí Luční bouda). Objekt měl být vyzbrojen dvěma 4cm kanony proti útočné vzbě vz. 36, čtyřmi kulometry vz. 37 (těžkými kulometry) osazenými ve dvou lafetách pro dva kulometry a jedním kulometem vz. 37 umístěným ve zvonu ve stropní desce objektu. Do ukončení stavebních prací na počátku října 1938 se výkop objektu nepodařilo dokončit (foto Michal Souček, 2013)

libereckého ŽSV se mělo jednat jen o uzávěry bránící ohrožené směry. ŽSV tak v průběhu roku v terénu vytyčovala přesná umístění objektů, vypracovávala rozvrhy paleb a prováděla sondy. Po ukončení prací v terénu na podzim 1936 se důstojníci ŽSV přesunuli do Prahy na hl. št. ŘOP, kde zpracovávali výkresovou dokumentaci k jednotlivým objektům.

Jaro roku 1937 potom přineslo další pokrok v prováděných pracích. ŽSV VII pokračovalo ve své činnosti na Liberecku. Toto ŽSV již mělo připraveny povšechné plány k objektům t. o. pro uzávěry u Harrachova, tvořené sruby Li-A-S 1 a S 2 (označení: úsek Liberec, sruby č. 1 a 2), a uzávěry v údolí Jizery,

tvořené srubem Li-B-S 1. V Horním Maršově zahájilo činnost ŽSV IX (kanceláře ŽSV byly umístěny v místním zámku), aby provádělo vytyčovací práce v prostoru Vernířovice–Velká Úpa. Linie těžkého opevnění zde srubem T-S 83 (označení: úsek Trutnov, srub č. 83) měla vstupovat do lesa Kámen. Poté měla pokračovat severně kóty Dvorský les (sруб T-S 87) až k Rýchorské boudě (sруб T-S 90). Dále měla sestoupit do údolí v Dolních Lysečínách (sruby T-S 96 a S 97), vystoupat na Dlouhý hřeben (T-S 100) a přes údolí Malé Úpy (sruby T-S 102 a S 103) vystoupat na Pěnkavčí vrch, kde měla končit objektem T-S 106. ŽSV IX vytyčilo také 4 objekty t. o. ve vrcholových partiích Krkonoš: sruby KrK-LS I a S II (uzávěra

Objekt lehkého opevnění nového typu (řopík) č. 104/A-120 úseku Z-3 (původně úseku H-1) umístěný v Obřím dole. V Krkonoších měly dle původních předpokladů řopíky přehradit pouze komunikace. Později ale bylo stanoveno, že celé hlavní obranné postavení ve II. sboru (od Orlických hor až po Labe) bude opevněno dvěma sledy těchto objektů (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

v sedle mezi Lučňá a Studniční horou) a sruby KrK-K-S I a S II (uzávěra mezi Kotlem a Vrbatovým návrším).

V září roku 1937 bylo v Trutnově reaktivováno ŽSV VI, aby v daném prostoru zahájilo stavební činnost. V rámci 3. podúseku (stavební firma Ing. Zdenko Kruliš, Praha a Konstruktiva, a. s., Praha) tohoto ŽSV byla o měsíc později započata stavba objektů t. o. T-S 81a, 81b a 82, tvořících uzávěru nad Vernířovicemi na samém východním okraji Krkonoš. Přímo v Krkonoších neměla být sice vybudována žádná tvrz, ale nad obcí Babí byla v rámci tohoto podúseku stavěna tvrz Ježová hora (do počátku roku 1938 pod názvem Stachelberg), která měla

poskytovat podporu linii objektů t. o. až po srub T-S 106. ŽSV VII a IX na podzim roku 1937 ukončila činnost v terénu a stejně jako v předchozím roce pokračovala v projekční činnosti.

Rok 1938 přinesl kromě opětovného obnovení činnosti ŽSV VII v terénu i zahájení stavby objektů t. o. v centrálních Krkonoších. Objekty t. o. KrK-K-S I a S II (spolu s objekty u Harrachova a v údolí Jizery) byly zadány ke stavbě na konci května 1938 v rámci 1. podúseku (stavební firma Ing. Miloslav Pažout, Praha) ŽSV VII. Jako prioritní byla stanovena právě výstavba objektů u Kotle, a to z důvodu obav, že dlouhé pokrytí krkonošských hřebenů sněhem

by mohlo odsunout výstavbu až na léto 1939. Stejný postup byl stanoven i u srubů pod Luční horou – ty byly zadány k výstavbě společně s objekty T-S 95 až 101, S 101b, S 102 a S 103 v srpnu 1938 jako 5. podúsek (stavební firma Dr. Ing. Kapsa a Müller, Praha) ŽSV VI (na rozdíl od vytyčení v terénu zajišťovalo dohled nad výstavbou toto ŽSV v Trutnově).

Staveniště objektů t. o. bylo nutné střežit před nepovolanými osobami a v případě napadení bránit. Z tohoto důvodu postupně vznikaly strážní útvary: v červenci 1938 to byla 2. samostatná strážní rota v Liberci a v září téhož roku strážní prapor IX v Horním Maršově. Po dokončení linie objektů t. o. měly být ze základů strážních útvarů postaveny hraničářské útvary, které by tvořily osádky jednotlivých objektů. Např. strážní prapor IX byl předurčen jako základ IV. praporu hraničářského pluku 17 (velitelství pluku vzniklo v srpnu 1938 v Trutnově). I přes velké stavební vypětí se nepodařilo žádný z objektů t. o. zadány ke stavbě v roce 1938 vybetonovat. Staveniště všech objektů t. o. v Krkonoších se nacházela na území odstoupeném na počátku října 1938 Německu. U čtyř srubů na hřebenech Krkonoš byly do tohoto data provedeny výkopy a zčásti i vrtání studní, stavební práce byly v menším rozsahu zahájeny i u objektů v Dolních Lysečínách. V celých Krkonoších tak byly vybetonovány a částečně vyzbrojeny pouze tři objekty t. o. u Vernířovic (T-S 81a, S 81b a S 82).

Výstavba lehkého opevnění v letech 1936–1938

V roce 1936 došlo ke změně v koncepci opevňování. K objektům t. o., tedy k objektům, které by byly po svém dokončení neustále obsazeny svými osádkami k zajištění pohotovosti,

přibyly i objekty lehkého opevnění (dále objekty I. o.), které měly být aktivovány v případě zvýšeného nebezpečí. V míru měly být pouze střeženy a jen malé procento z nich mělo být trvale obsazeno. Jak z politických důvodů, tak i z popudu arm. gen. Sergeje Vojcechovského (zemského vojenského velitele v Praze) byla v tomto roce realizována stavba jednoduchých kulometných objektů I. o. určených pro čelní palbu. Krkonoš se v této době dotkla stavbou několika objektů v západní části úseku Trutnov.

Podstatné rozšíření stavby objektů I. o. přinesl přelom let 1936 a 1937. Nově byly budovány kulometné objekty určené vesměs pro boční palbu, tvořící jednotlivé sledy. Kromě doplnění dosavadní čáry objektů z roku 1936 měly být tyto objekty (nazývané též řopíky) stavěny i na místech dalších. Původně bylo zamýšleno uzavřít jimi v Krkonoších pouze komunikace, později ale bylo stanoveno, že celé obranné postavení ve II. sboru (vyšší jednotka s velitelstvím v Hradci Králové, jejíž oblastní působnost sahala od Orlických hor až po Labe) bude opevněno dvěma sledy těchto objektů I. o. nového typu.

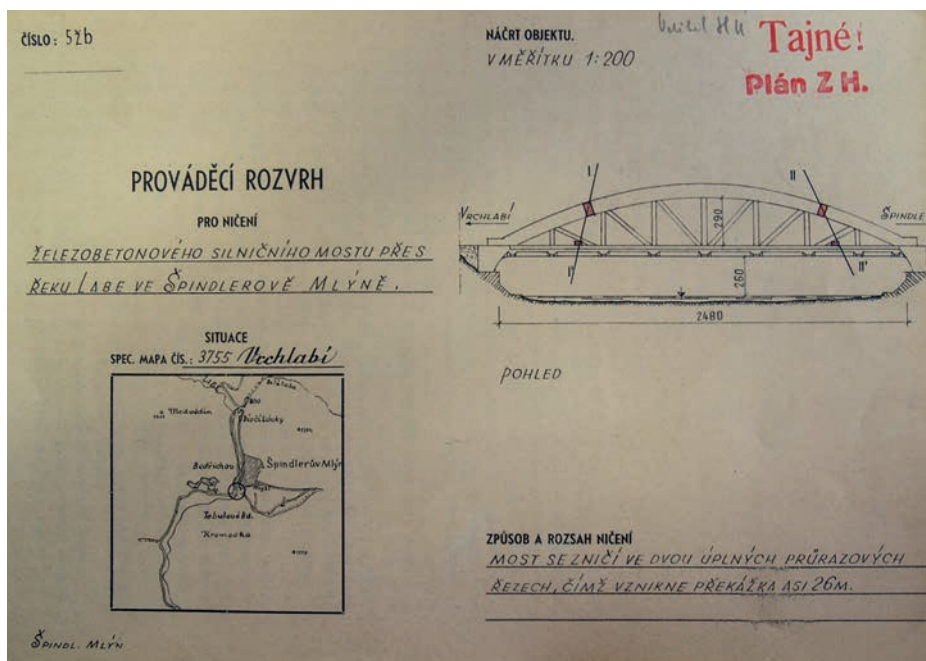
Objekty I. o. nového typu byly rozděleny do stavebních úseků, které korespondovaly s dosavadními úseky jednotek zajištění hranic (úsek hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“ byl označen jako úsek „G“, úsek II. praporu pěšího pluku 22 „Argonského“ jako „H“ a úsek II. praporu pěšího pluku 47 jako „CH“). Stavební úseky pak byly rozděleny na dílčí podúseky, ve kterých se postupně od léta 1937 rozbíhala výstavba. Změnu ve stavebních úsecích přinesl únor roku 1938, kdy z částí úseků „G“ a „H“ vznikl nový úsek „Z“. Podrobný popis úseků přináší kapitola 3.

Plán ničení

Různé silnice, cesty, mosty, propusti, křižovatky, nadjezdy, podjezdy, telegrafní, telefonická a elektrická vedení, ale třeba i železniční tratě měly být v případě vypuknutí nepřátelského konfliktu zničeny nebo narušeny tak, aby je nepřítel nemohl dále využít, a tím se ho podařilo zpomalit. U vojenských útvarů byl pro každý takový objekt dopředu určen přesný sled prací, počet osob a množství trhavin, které jej mělo zničit. Nejdůležitější objekty, zpravidla silniční a železniční mosty, byly často již v míru opatřeny tzv. stálým zařízením k ničení. V praxi se jednalo o zřízení různých otvorů, šachet a podkopů, do kterých se

v případě potřeby daly rychle umístit nálože, a objekt se mohl zničit. V Krkonoších bylo pro případnou destrukci vybráno a určeno na 60 objektů. Jednalo se např. o Masarykovu silnici na Zlaté návrší. Ta měla být na dvou místech vyhozena do povětří – jednak v km 20,0 pomocí náloží umístěných v propustcích, a pak v záhybu km 3,7 náložemi umístěnými ve třech předem připravených troubách ve svahu silnice. Obdobný systém měl být použit i k zatarasení silnice z Vítkovic na Rezek. Zničit se měly i známé železobetonové obloukové mosty ve Špindlerově Mlýně a v Hostinném, ocelové mosty v Hostinném, silniční mosty ve Vrchlabí. Oproti jiným oblastem v pohraničí Československa, kde vypuklo v září 1938

Prováděcí rozvrh ničení Bílého mostu ve Špindlerově Mlýně. Obdobný rozvrh byl připraven pro všechny objekty určené k destrukci (silniční a železniční mosty, železniční tratě, ale i elektrická vedení). Ničení v Krkonoších bylo připraveno a mělo být provedeno zákopnickými jednotkami hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“ a pěšího pluku 22 „Argonského“ a ženisty ženijního pluku 1 (archiv VHA Praha)

Prototyp tančíku AH-IV určený pro Írán (vlevo) a prototyp lehkého tanku Praga P-II-a, který byl neúspěšně nabízen československé armádě. Fotografie vznikla během zkoušek v Krkonoších v zimě roku 1937 (archiv VHA Praha)

povstání, v Krkonoších k realizaci plánu ničení až na jednu výjimku nedošlo. Dne 24. září 1938 příslušníci hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“ v nepřehledné situaci a v domněnání nepřátelského útoku odpálili kamenný most na silnici ze Špindlerova Mlýna na Špindlerovku.

Zkoušky vojenské techniky v Krkonoších

Masiv Krkonoš sloužil v období první republiky také k rozmanitým zkouškám techniky, kterou následně používala čs. branná moc nebo která se vyvážela do zahraničí. Krkonoše se na zkoušky hodily díky dostatečné nadmořské výšce a náročnému terénu přístupnému dobrou silniční sítí.

První větší testy se v Krkonoších odehrály v druhé polovině 20. let, konkrétně ve

dnech 27. a 28. července 1927. Armáda zde zkoušela dva prototypy obrněných vozidel na podvozku automobilu Tatra 26. První prototyp byl obrněný transportér pro obsluhu těžkého kulometu se zbraní a druhý byl prototyp obrněného automobilu vz. 30, kterého se následně do výzbroje zavedlo 50 kusů. Společně s nimi se testovaly automobily Renault a Citroën-Kégresse. Dne 27. července proběhla jízda na třináctikilometrové trase Špindlerův Mlýn–Mísečky–Zlaté návrší–Labská bouda. Automobily tuto trasu projely průměrnou rychlostí 9,7 km/h za 83 minut. Následující den zkoušky pokračovaly na trase Vrchlabí–Lahrovy Boudy–Výrovka–Luční bouda. Tato devatenáctikilometrová trasa byla obtížnější než předchozí den, maximální stoupání po cestě bylo 37 % a průměrné 8 %. Automobily tuto trasu zvládly průměrnou rychlostí 11,45 km/h za 100 min.

Především automobily Tatra 26 v těchto zkouškách obstály a obě trasy absolvovaly bez nějakých výraznějších poruch. Vytykal se jim pouze příliš slabý motor.

Další větší testy proběhly v zimě ke konci 20. let, kdy se zkoušel velitelský šestikolový automobil Tatra T26/30, o jehož koupi armáda uvažovala. Cesta tentokrát vedla od Labské boudy na Sněžku. Zkoušky proběhly úspěšně a armáda do výzbroje přijala 13 těchto vozů. Do Krkonoš zavítala vojenská technika ještě v roce 1929, kdy se zde uskutečnily zkoušky prototypu dělového automobilu vz. 29 z produkce Tatry, a. s., který v československé armádě sloužil k dopravě děl s obsluhou na korbě.

V následujících letech se v Krkonoších objevovala různá vozidla z produkce Tatry, a. s., a Akciové společnosti, dřívě Škodových závodů, se sídlem v Plzni. Oba výrobci v rámci předváděcích jízd ukazovali vlastnosti svých automobilů a snažili se přesvědčit potenciální zákazníky o kvalitě svých vozů.

Vrchol zkoušek na hřbetech Krkonoš přišel v druhé polovině 30. let, kdy zde

probíhaly zkoušky tanků a tančků jak pro domácí armádu, tak především pro zahraniční zájemce. Nejčastěji zde předváděla své produkty Českomoravská-Kolben-Daněk (ČKD). Největší zkoušky se odehrály v březnu 1937, kdy se testoval tančík ČKD AH-IV pro Írán, který následně odebral 30 kusů. Testů se zúčastnily i další dva tanky z produkce ČKD, a to prototyp tanku P-II-a, který vznikl pouze v jednom exempláři, a tank TNH. Tento předchůdce slavného československého tanku LT vz. 38 byl následně v počtu 20 kusů dodán opět do Íránu. Zkoušek se zúčastnili i zástupci švédské armády, kteří měli zájem o tančík ČKD AH-IV.

Další zkoušky v Krkonoších na sebe tedy nedaly dlouho čekat. Švédové chtěli tančík vyzkoušet v hornatém zasněženém terénu, a proto sem v listopadu 1937 zamířil tančík ČKD upravený dle švédských požadavků pod označením AH-IV-Sv. Testy se konaly v okolí Míseček a byly úspěšné. Švédská armáda následně pořídila 48 kusů.

Další testy se už v Krkonoších nestihly uskutečnit kvůli zhoršující se politické situaci v roce 1938.

Provozní zkoušky velitelského šestikolového automobilu Tatra T26/30 v Krkonoších ke konci 20. let minulého století (archiv VHA Praha)

Objekt č. 259/A-140 úseku H-1 (foto Michal Souček, 2013)

Popis stavebních úseků lehkého opevnění

Na území Krkonoš v letech 1936–1938 vyrostla řada objektů lehkého opevnění, jimž se bude věnovat následující kapitola. Popis je proveden po jednotlivých stavebních úsecích, řazen z východu směrem na západ.

III Trutnov

Jak již bylo řečeno, v roce 1936 proběhlo vytyčení a výstavba prvních lehkých objektů opevnění. V rámci úseku III Trutnov (sahal od Petříkovic u Trutnova až po Velkou Úpu) bylo úpickou stavební firmou Jan Müller vybudováno celkem 30 pevnůstek, z nichž 6 nejvýchodnějších spadá do oblasti Krkonoš.

Dvě pevnůstky z roku 1936 se nacházejí v oblasti Rýchor – jsou situovány po obou stranách hřebene nedaleko

Rýchorského kříže a nesou označení č. 165/B a 166/B.

Další dvě pevnůstky tvoří uzávěr u Dolních Lysečin – č. 167/A nedaleko Rýchorské cesty s palbou směrem k Horním Albeřicím a č. 168/A s palbou směrem k Horním Lysečínám.

Nad řečištěm Malé Úpy a silnicí vedoucí z Pomezních Bud do vnitrozemí byl vybudován „osamocení“ lehký objekt č. 169/A. Posledním objektem popisovaného úseku (a také posledním objektem

Objekt lehkého opevnění z roku 1937 č. 54/A-140 úseku G-3 v prostoru staveniště tvrze Ježová hora (do počátku roku 1938 pod názvem tvrz Stachelberg). Dne 21. září 1938 byl u toho objektu postřelen voják hraničářského pluku 17 Josef Beran. Ačkoliv byl ihned převezen do Všeobecné Masarykovy nemocnice v Trutnově, zraněním krátce po půlnoci druhého dne podlehl (foto Jakub Mikolášek, 2005)

tohoto typu ve východní části Krkonoš) je pevnůstka č. 170/A, která byla určena pro palby na komunikaci vedoucí do vnitrozemí z Pece pod Sněžkou. Tato poslední pevnůstka se také jako jediná ocitla za linií hlavního obranného postavení (všechny předchozí byly vybudovány v předpolí).

Masiv Krkonoš, stejně jako další hornaté oblasti na severu Čech, zůstal objekty tohoto typu neopevněn a můžeme se s nimi dále setkat až u Ústí nad Labem a v okolí řeky Bíliny.

Úvod do lehkého opevnění nového typu

V roce 1937 se rozběhla výstavba lehkého opevnění nového typu. Na rozdíl od objektů z předchozího roku byly

tyto budovány v souvislých liniích (tzv. sledech), zpravidla ve dvou za sebou. Tam, kde mělo být budováno těžké opevnění, byly většinou sledy I. o. situovány za něj. V co největší míře se zde využívalo bočních paleb, což umožňovalo vytvoření souvislé palebné přehrady a zároveň větší odolnost objektů proti přímé nepřátelské palbě a pozorování. Jednoduchými modifikacemi několika základních typů těchto I. o., lišících se v počtu střel a několika dalších detailech, bylo možno poměrně rychle projekčně vyřešit linie budoucích pevnůstek a ty pak postupně zadávat k výstavbě na základě soutěže civilním stavebním firmám. O rychlé organizaci výstavby svědčí skutečnost, že v letech 1937–1938 bylo na území tehdejšího

Československa vybetonováno přibližně 10 tisíc těchto objektů.

Lehké objekty nového typu měly 1–2 hlavní střílny, tloušťku stěn a stropů 50–120 cm a byly určeny pro osádku 4–7 mužů. Vchod byl řešen zalomenou vstupní chodbičkou osazenou mřížovými a plechovými dveřmi a chráněn vchodovou střílnou. Vnitřní vybavení tvořily především kulometry umístěné v lafetách, lapače zplodin střelby, ruční ventilátor, zásoby střeliva, ženijní nářadí apod. Okolí objektů bylo možné pozorovat stropními zrcátkovými periskopy a pro bezprostřední ochranu týlového prostoru pevnůstek sloužil granátový skluz. Stavebně bylo možné objekty řešit jako rovné, šikmé nebo výškově stupňené – poslední

dvě varianty se uplatňovaly ve svazích a nezřídka se s nimi setkáváme právě v Krkonoších.

Nedílnou součástí I. o. byl systém protipěchotních, případně protitankových překážek, přičemž v zalesněných oblastech bylo nutné zřizovat palebné a pozorovací průseky. Linie I. o. se pak dále doplňovaly soustavou opevnění polního. Ač se v oblasti Krkonoš podařilo stavebně dokončit pouze zlomek z plánovaného I. o., tak systémy překážek, průseků i polního opevnění zde byly vybudovány v poměrně velkém rozsahu.

Popis úseků I. o. nového typu je zde řazen geograficky z východu na západ (ač číslování samotných objektů probíhalo opačně).

Trasa úseku Z-1 v současné době prochází chráněným územím Rýchorského pralesa, několik objektů z celkových 11 vybetonovaných však lze spatřit z turistické cesty, jako např. pevnůstku č. 34/A-140 (foto Jan Juřena, 2013)

G-3 Babí

Stavební úsek G-3 Babí začínal v údolí potoka Ličná a pokračoval přes Babí (a tvrz Ježová hora – do počátku roku 1938 pod názvem Stachelberg) ke kótě Kámen. Dalo by se říci, že východní hranice úseku téměř korespondovala se současnou hranicí KRNAP.

Od června 1937 úsek těchto pevnůstek budovala firma Vlastimil Alexa z Pardubic, přičemž do června 1938 vybetonovala všech 53 objektů. Mnoho pevnůstek tohoto úseku se do záříjové mobilizace podařilo také vyzbrojit a vybavit vnitřním zařízením.

Turisticky známými jsou pevnůstky v areálu muzea tvrze Ježová hora, z nichž některé jsou zčásti rekonstruované a přístupné veřejnosti. V těsné

blízkosti sedla silnice ze Žacléře na Babí se nachází objekt č. 54/A-140, u kterého byl v době mobilizace v září 1938 smrtelně zraněn voják Josef Beran, což zde připomíná pamětní deska.

Z-1 Rýchory

Zatímco výstavba pevnostní linie probíhala přednostně (a pochopitelně) v exponovaných lokalitách, tak v hůře průchodném terénu byla zahajována později, mnohdy byly počty objektů pro výstavbu zatímně redukovány a důraz byl kladen hlavně na zajištění komunikací. To je ostatně společný znak pro opevnění v celých Krkonoších.

Ačkoliv projekční příprava lehkého opevnění v oblasti Rýchor a Dolních Lysečín (od kóty Kámen až po Dlouhý

Díky umístění na louce fotografický objekt č. 11/A-180 úseku Z-2 byl postaven v zesíleném provedení. Tento úsek byl zadán 5. října 1937 a všech 22 objektů se podařilo stavebně dokončit v létě roku 1938 (foto Jan Juřena, 2014)

Objekt č. 3/A-140 úseku Z-2 na Dlouhém hřebeni byl pro sklonové podmínky postaven v šikmém provedení. Patrná je kamenná rovnanina záhozu, zvyšující ochranu čelní stěny objektu při nepřátelském ostřelování (foto Jan Juřena, 2014)

hřeben) probíhala v rámci taktického úseku G, později byla východní část úseku vyčleněna do samostatných stavebních celků Z-1 a Z-2. Stavební úsek Z-1 byl v počtu 68 objektů zadán k výstavbě až koncem května 1938, přičemž stavební firmě Jindřich Malina z Hořic se do odstoupení pohraničí podařilo vybetonovat 11 pevnůstek z 1. sledu tohoto úseku, většinou pouze v hrubé betonáži, bez následných stavebních úprav a zemních prací.

Úsek Z-1 navazoval na předchozí (G-3) poblíž kóty Kámen a stoupal do lokality Dvorského lesa a Rýchor. Od Rýchorské boudy klesal směrem k Dolním Lysečinám. Vybetonovaných 11 pevnůstek tvoří souvislou linii v centrální části

úseku, kde přehrazuje cesty vedoucí přes hřeben Rýchor do vnitrozemí. Mnoho z nich lze spatřit z červené turistické stezky (u č. 35/A-160 je umístěna informační tabule), přičemž je nutno mít na paměti, že v lokalitě Dvorský les se jedná o oblast s nejvyšším 1. stupněm ochrany přírody. Na obou křídlech této centrální části úseku byly pro několik dalších objektů připraveny výkopy a základové desky.

Jelikož v celém úseku byly v předstihu vykáčeny palebné a pozorovací průseky a v nich vybudovány protipěchotní překážky, byly v místech většiny nevybudovaných I. o. v 1. sledu úseku provedeny vojenskými jednotkami alespoň okopy, z nichž mohla být vedena improvizovaná

Silnici klesající od Pomezních Bud měly mimo jiné přehradit svou čelní palbou dvě druhosledové pevnůstky č. 293/E a č. 294/E úseku Z-3, proto byly betonovány nejdříve. Zatímco objekt č. 293/E se nachází v těsné blízkosti silnice z Maršova na Pomezní Boudy, jeho soused byl postaven na druhé straně nad řečištěm Úpy (foto Jan Juřena, 2014)

obrana. V úseku byly budovány i další prvky polního opevnění včetně stanoviště pro polní minomet nedaleko kóty Kutná. Výhledově se i v tomto úseku počítalo s objekty těžkého opevnění (před linií I. o.) – dva těžké objekty měly být postaveny nedaleko bývalé Maxovy boudy (vyhořela r. 1946, dnes je na jejím místě vyhlídková plošina).

S výstavbou tohoto úseku souviselo také zřízení přístupové cesty, nutné v prvé řadě k zajištění dopravy materiálu pro stavbu opevnění a následně sloužící k zajištění logistiky (přesun vojenských jednotek, válečné zásobování apod.). S podobnými doprovodnými stavbami pro opevnění se setkáváme prakticky v celých Krkonoších. V tomto případě byla firmě Malina, budující úsek Z-1, zadána rekonstrukce cesty o délce cca 5,7 km, vedoucí ze

Sklenářovic na bývalou Maxovu boudu. Tato komunikace slouží k přístupu do oblasti Rýchor dodnes.

Z-2 Dolní Lysečiny

Jak již bylo zmíněno, tento stavební úsek vznikl rozdělením původního úseku G-4. Hlavní úkol zdejších pevnůstek spočíval v přehrazení komunikace vedoucí z Horních Albeřic do Maršova, jelikož tuto starou celní cestu mohl nepřítel využít k obchvatu ostatních silně opevněných přístupů k Trutnovu. Trasa pevnůstek sestupovala od Rýchor do údolí Dolních Lysečín a odtud prudce stoupala na Dlouhý hřeben, kde navazovala na sousední úsek Z-3. Linie byla projektována ve 2 sledech, přičemž západní část 2. sledu ale nebyla k výstavbě zadána. I zde byla v pozdějších letech plánována výstavba těžkého opevnění.

Výstavba úseku Z-2 byla zadána 5. října 1937 stavební firmě Ing. Ženatý, Zunt a spol. z Prahy, avšak pro průtahy z její strany byla betonáž prvního objektu zahájena až na konci května následujícího roku. Firma svou původní nabídku totiž značně podkalkulovala (především podcenila umístění staveb na špatně přístupných místech s absencí kvalitních příjezdových cest) a snažila se u vojenské správy vyjednat nejruznější příplatky. O náročnosti terénu svědčí mimo jiné i to, že z 22 zadaných objektů I. o. jich bylo 12 v šikmém a 3 ve výškově lomeném provedení. V mnoha objektech úseku Z-2 byly použity speciální střílny se zvětšeným náměrem (pro palbu do svahu), případně vykloněné střílny (pro palbu ze svahu).

Přes mnohé komplikace byla výstavba všech 22 zadaných objektů dokončena (poslední objekt byl betonován začátkem srpna 1938). Vnitřní vybavenost objektů však byla minimální, lafety se nacházely pouze v několika z nich. Palebné a pozorovací průseky byly v lesních úsecích provedeny, překážky byly také téměř dokončeny. Na sklonku 2. světové války byly otvory ve střílnách zvětšeny německou armádou za účelem možného využití objektů před postupující Rudou armádou.

V prostoru úseku Z-2 bylo navrženo zřízení dvou lanových drah, určených pro dopravu materiálu pro stavbu opevnění – jedna k Maxově boudě, druhá k Dlouhému hřebenu. Žádný z návrhů však nakonec nebyl realizován.

Z-3 Velká Úpa

Trasa tohoto rozsáhlého a těžce schůdného úseku navazovala na Dlouhém hřebeni na sousední úsek Z-2 a sestupovala do údolí Malé Úpy. Zde se také nacházela jediná v této oblasti

Obranná linie v oblasti Kozích hřbetů měla být původně tvořena jedním sledem objektů lehkého opevnění, pro značnou náročnost terénu byl ale tento záměr později přehodnocen a obrana v těchto místech řešena polním opevněním s kryty pro osádky (foto Jan Juřena, 2014)

důležitější komunikace, vedoucí od Pomezních Bud k Maršovu. Dále měla linie stoupat po protějším svahu na Pěnkavčí vrch, pokračovat k Hoferovým (Portášovým) a Leischnerovým Boudám (Růžohorky) a končit na Růžové hoře. Zde měla být linie přerušena hranou Obřího dolu. Zajištění cesty vedoucí Obřím dolem k Peci pod Sněžkou bylo řešeno samostatným uzávěrem. Těžké opevnění mělo být později budováno i v tomto prostoru a souvislá linie t. o. měla být ukončena u Pěnkavčího vrchu.

Podobně jako u úseků Z-1 a Z-2, které byly původně součástí taktického úseku G, i zde došlo ke změnám. Popisovaná oblast původně spadala do taktického úseku H, ale později byla osamostatněna do úseku nesoucího označení Z-3 Velká Úpa. Vyprojektováno zde bylo ve dvou sledech 94 pevnůstek, přičemž výstavba východní části 2. sledu byla odložena. Vítězná stavební firmě Ing. Josefa Drahoše z Vysokého Mýta tak byla v srpnu 1938 zadána stavba 77 objektů.

Práce se rozběhly právě v údolí Malé Úpy, kde byly do odstoupení pohraničí

vybetonovány dvě druhosledové pevnůstky pro čelní palbu na silniční komunikaci (č. 293/E a 294/E) a také nedaleký prvosledový objekt pro boční palby (č. 148/A-140). Na několika okolních stanovištích byly připraveny výkopy nebo základové desky. Všechny tři vybetonované objekty, ještě nedávno dobře viditelné z projíždějících vozidel, jsou dnes již značně pohlčené vegetací. U všech těchto tří objektů byly koncem války, stejně jako u sousedního úseku Z-2, zvětšeny německou armádou střílnové otvory.

Umístění staveb v prudkých svazích údolí Malé Úpy si vyžádalo množství výškově lomených objektů, z nichž mnoho bylo po revizi kvůli velkým výškovým rozdílům nahrazeno dvojicí menších jednostřílnových pevnůstek (typ D). Pro stavbu objektů musely být upravovány stávající cesty, příp. zřizovány jednoduché kolejnicové výtahy. V tomto úseku se také uvažovalo o zřízení lanové dráhy do prostoru Růžové hory,

nakonec byl i tento návrh přehodnocen na zpevnění a úpravu stávajících cest, které se daly využít i v budoucnu pro zásobování linie opevnění.

Ač je stavební dokončenost objektů I. o. minimální, tak v celém úseku byly v 1. sledu tradičně v předstihu vykáceny palebné a pozorovací průseky a v místech budoucích objektů zřízena improvizovaná polní postavení. Tento systém je stále dobře patrný především v úseku mezi Portášovými Boudami a Růžovou horou.

Izolovanou součástí úseku Z-3 je již zmíněný uzávěr Obřího dolu. Jedná se o sestavu tří pevnůstek, vybudovaných kolmo na údolí nedaleko kapličky v Obřím dole. Konkrétně jsou to dva objekty pro boční palbu (č. 102/A-160 a 104/A-120) a jeden objekt pro čelní palbu (č. 103/E). Jejich stavba byla z příhodných důvodů zadána stavební firmě Kříž, budující sousední úsek H-1, a v červenci 1938 byly vybetonovány.

V úseku H-1 se podařilo stavebně dokončit pouze pět objektů 2. sledu, sedlo mezi Luční a Studniční horou na obou koncích uzavíraly palby jednostřílnových objektů typu D-1 a D-2. Na snímku se Sněžkou a Luční boudou v pozadí je zachycen objekt č. 256/D-1. Byl vybetonován jako první, 7. září 1938 v nadmořské výšce 1 527 m n. m., a jedná se tak o nejvýše postavený objekt čs. opevnění (foto Jan Juřena, 2013)

H-1 Luční hora

Ač se může zdát, že hřebeny Krkonoš tvořily dostatečnou souvislou přírodní překážku pro útok nepřítele, opak je pravdou. Již ve 30. letech 20. století vedla např. kvalitní komunikace z německé (dnes polské) strany až k Obří boudě pod Sněžkou (což i německá armáda demonstrovala výjezdem své dělostřelecké baterie do této lokality), odkud je již otevřený terén až do sedla mezi Studniční a Luční horou. Navíc předválečná hraniční čára byla v prostoru Úpského rašeliniště oproti současnosti posunuta o cca 500 m směrem do vnitrozemí, probíhala tedy v těsné blízkosti Luční boudy. Tento prostor byl proto vyhodnocen jako nutný pro přehrazení linií opevnění.

První sled úseku H-1 začínal na východě na hraně Obřího dolu severně od Studniční hory, přetínal cestu směrem k Výrovce a pokračoval přes Bílou louku pod severní úbočí Luční hory. Dále vedl od kóty Krakonoš přes Kozí hřbety k Železnému vrchu, kde navazoval na sousední úsek H-2. Sedlo mezi Studniční a Luční horou mělo být navíc posíleno ještě 5 pevnůstkami 2. sledu. Po přehodnocení bylo 11 objektů na západním křídle v oblasti těžko průchodného hřebene Kozích hřbetů zrušeno a nahrazeno polními postaveními. Zadáno k výstavbě tak bylo 17 objektů I. o. (12 objektů v 1. sledu a zmíněných pět ve sledu druhém).

Bohužel volba stavební firmy Ing. Jaroslav Kříž z Prahy, která předložila nejvýhodnější nabídku, přinášela neustálé problémy. Ačkoliv zadání stavby proběhlo již v září 1937, vlivem průtahů, neprofesionality a laxnosti firmy bylo do září roku 1938 vybetonováno pouze pět pevnůstek v 2. sledu, a to ještě v nepříliš dobré kvalitě. Situace došla dokonce tak daleko, že výstavba byla 23. září 1938 firmě Kříž odejmuta.

Interiér několika pevnůstek v úseku H-1 se dochoval včetně dřevěného bednění. To bylo po ukončení betonáže ponecháno na svém místě zejména za účelem ochrany osádky před úlomky betonu při nepřátelském ostřelování objektu (foto Michal Souček, 2013)

U většiny ostatních prvosledových objektů byly zahájeny výkopové práce, u několika provedeny i základové desky. Obránci si v tomto prostoru vybudovali poměrně rozsáhlou síť polního opevnění (úkryty, zákopy, palebná postavení). Na špatně přístupném hřebenu Kozích hřbetů a v okolí Železného vrchu byla zřízena polní postavení a úkryty (v současnosti je hřeben, po kterém dříve vedla turistická stezka, již neprůchozí a navíc se nachází v 1. zóně KRMAP). Všech pět vybetonovaných objektů (a i některé pozůstatky opevnění polního) je dobře viditelných z turistické cesty vedoucí z Výrovky směrem k Luční boudě. Nejzápadnější objekt č. 256/D-1 na úbočí Luční hory je nejvýše položeným objektem prvorepublikového čs. opevnění (1 527 m n. m.).

Vzhledem k otevřenému terénu u Luční boudy bylo rozhodnuto opevnit tento prostor ještě 2 objekty t. o. (Krk-L-S I a Krk-L-S II). Jejich vybudování napomohl i argument, že střílny objektů I. o. mohou

Objekt č. 68/A-180 úseku H-2 byl vzhledem k umístění v prudkém svahu vyprojektován ve výškově lomeném provedení, jeho levá střílna mířící vzhůru je navíc vykloněna, aby byl umožněn účinný postřel svahu (foto Jan Juřena, 2013)

být po většinu roku zakryty sněhem (výška 80 cm nad terénem) a objekty lze v té době použít spíše jako úkryty a palba musí být vedena z jejich stropních desek nebo okolí. Střílny objektů t. o. byly osazeny ve větší výšce nad terénem a dále mohla být palba vedena téměř neomezeně z pancéřových zvonů, osazených ve střeších objektů t. o. Jak již bylo popsáno v kapitole 2, tyto dva těžké objekty byly stavebně zadány a podařilo se u nich z velké části provést výkopové práce.

Zajímavostí je, že pro dopravu materiálu na výstavbu lehkého a těžkého opevnění v tomto prostoru byla jako na jedné z mála lokalit zřízena vojenská nákladní lanovka. Její trasa vedla z Pece pod Sněžkou (Bukového údolí) přes Modrý důl až do sedla mezi Lučňá a Studniční horou.

Celková délka lanové dráhy byla 5,4 km a překonávala převýšení cca 710 m.

H-2 Špindlerův Mlýn

Tento stavební úsek I. o. měl za úkol zajistit prostor v okolí údolí Labe, v němž vedla komunikace od Špindlerovy boudy ke Špindlerovu Mlýnu. Na východě navazoval na úsek H-1 (resp. na jeho polní postavení Kozích hřbetů) poblíž Železného vrchu, odkud klesal až do zmíněného údolí. Následně stoupal k vrcholu Medvědína a končil v prostoru Svinské louže, kde navazoval na úsek H-3a.

Jelikož převýšení mezi okrajovými částmi a centrální částí úseku dosahuje cca 500 výškových metrů, tudíž se jedná místy o velmi strmý terén, byly i zde

(podobně jako v úsecích Z-3 a CH-1) hojně plánovány dvojice pevnůstek pro boční palbu (typ D). Ty nahrazovaly objekty typu A, které by s potřebným převýšením nebylo možné vybudovat. Pokud to místní podmínky dovolovaly, byly objekty typu A navrženy v šikmém nebo lomeném provedení. Stavba celkem 54 objektů I. o. byla v červenci 1938 zadána firmě Václav Šťastný z Jičína – jednalo se o 41 pevnůstek v souvislém 1. sledu a 13 pevnůstek 2. sledu v údolní části úseku.

Firma stavební práce zahájila v poměrně rychlém tempu – budovala zařízení staveniště a navázela stavební materiál. Pro dopravu do prudkých svahů po obou stranách údolí zřídila dva kolejové výtahy (každý o délce cca 400 bm), z nichž vedly odbočky na jednotlivá staveniště

Výkop a základová deska pro objekt č. 248/E úseku H-2 s čelní palbou z druhého sledu (foto Jan Juřena, 2013)

objektů. Prováděné práce narušily silně deště, při nichž došlo 25. srpna 1938 k znehodnocení několika výkopů objektů a zařízení staveniště u soutoku Labe a Bílého Labe. I přesto se podařilo stavební firmě do nuceného přerušeni prací

Turisty hojně navštěvovaná pevnůstka č. 246/D-1 úseku H-2 ve 2. sledu u rozcestí Pod Dívčí strání (foto Jan Juřena, 2013)

vybetonovat čtyři objekty přehrazující údolí (prioritně bylo vojenskou správou takticky požadováno vybudování objektů v údolí, až poté měly práce pokračovat na křídlech úseku).

Nedaleko Dívčí lávky je dobře patrný objekt č. 68/A-140, který byl jako jediný v úseku H-2 navržen v zesíleném provedení. Nedaleko od něj, v těsné blízkosti modré turistické stezky, se nachází druhosledový řopík č. 246/D-1. Poslední dva vybetonované objekty (č. 67/A-180 a 66b/D-1) se nacházejí v prudkém svahu nad Dívčími lávkami směrem na Medvědíň. Kromě těchto čtyř vybudovaných objektů se po obou stranách údolí nachází několik výkopů a základových desek pro další pevnůstky. Zachovalé základové desky vzhledem k umístění v prudkých svazích dosahují neobvyklých rozměrů, ale kvůli náročnému terénu jsou velmi špatně dostupné.

V celém úseku byly v roce 1938 (jako ostatně v celé sledované oblasti) vykáceny palebné a pozorovací průseky mezi stanovišti budoucích objektů, zahájeny byly i práce na systému protipěchotních překážek. Původní lesní průseky jsou dnes ještě v terénu částečně patrné, v západní části splývá linie s vykáceným koridorem pro sjezdovku vedoucí z Medvědína. V místech budoucích objektů byla zřízena polní stanoviště pro improvizovanou obranu.

H-3a Kotel v Krkonoších

V případě H-3a se nejedná o souvislý úsek, jako tomu je v ostatních případech v popisované oblasti, ale o okrajová „křídla“ úseku H-3 Kotel. Z důvodu vyšší priority byla výstavba úseku H-3 zadána v roce 1937, zatímco okrajové části s označením H-3a až v roce 1938. Úsek H-3a

Úsek H-2 je dnes názornou ukázkou postupu prací při výstavbě lehkého opevnění v těžkých podmínkách. Ve velmi náročném terénu při obou svazích údolí Špindlerova Mlýna využila stavební firma pro dopravu materiálu vedle polní dráhy také systém kolejnicových svážnicových výtahů. Na snímku se nachází stanoviště objektů typu D (č. 66a/D-2 a č. 66b/D-1) v prudkém svahu nad Dívčí lávkou. Zatímco objekt č. 66a/D-2 se podařilo dokončit v hrubé betonáži 24. září 1938, pro sousední pevnůstku bylo na základové desce připraveno bednění, ale k samotné betonáži již nedošlo (foto Jan Juřena, 2013)

tedy na východě navazoval na sousední H-2 v prostoru Svinských louží, odkud pozvolna stoupal na Zlaté návrší (po jeho severním úbočí). Tato východní část byla ukončena nedaleko točny Masarykovy silnice (zde začínala centrální část – úsek H-3 Kotel). Západní část úseku H-3a začínala u Lysé hory, poté klesala přes Zadní Plech a Plešivec do prostoru Ptačince (zde navazovala na úsek CH-1).

Úsek H-3a byl v červenci 1938 zadán k výstavbě jako jednosledový s 40 objekty I. o. (11 na východě a 29 na západě) stavební firmě František Fína z Plzně. Stavitel Fína měl již s výstavbou I. o. zkušenost a poměrně rychle se mu práce v Krkonoších podařilo zahájit, konkrétně ve východní části úseku. Na hřeben pod Zlatým návrším vedla již od roku 1936 komfortní komunikace (Masarykova horská silnice), pro přístup k jednotlivým stanovištím objektů firma cesty zpevňovala nebo budovala další. Nedaleko stavenišť byly zřízeny i kamenolomy pro potřeby stavby. Výkopové práce na všech 11 východních objektech byly zahájeny, v několika případech byly vyhotoveny základové desky, cca pro pět objektů bylo připraveno bednění, přičemž k betonáži žádného již bohužel nedošlo.

Současná červená turistická stezka v části mezi Svinskými loužemi a Šmíldovou vyhlídkou kopíruje východní průběh úseku H-3a a některá stanoviště objektů jsou z této cesty stále dobře patrná – např. první objekt č. 50/A-140 v těsné blízkosti turistického chodníku v prostoru Svinských louží. V prostoru pro objekt č. 54/A-160 se nachází dnešní Šmíldova vyhlídka a v okolí jsou v terénu patrné také pozůstatky stavenišť (skládky šterku apod.). V místě Šmíldovy vyhlídky se červená turistická stezka od linie odklání po tzv. Bucharově cestě (jedná

Stanoviště výkopů pro objekty ve východní části úseku H-3a se nachází ve svahu přivráceném k nepříteli pod kótou 1411 Zlaté návrší (foto Jan Juřena, 2013)

se právě o jednu z komunikací zřízenou stavitelem Fínou pro potřeby opevnění) k Masarykově silnici a vede tedy po jižním úbočí Zlatého návrší (původní turistická stezka vedla od Šmíldovy vyhlídky přes Zlaté návrší přímo).

Práce v západní části úseku (od Lysé hory k Ptačinci) se nepodařilo zahájit, ale byly zde samozřejmě vykáceny palebné a pozorovací průseky (dodnes patrné) a zřízeny polní úkryty pro zajištění improvizované obrany. Pro výstavbu západní části úseku měla být vybudována cesta od Vrbatova návrší přes Kotel a Lysou horu (viz úsek H-3 Kotel).

H-3 Kotel

Podobně jako u Luční boudy, tak i v tomto prostoru vedla na hřebeny Krkonoš z německé (dnes polské) strany hranice kvalitní komunikace, která mohla být spolu s Masarykovou silnicí použita pro vpád nepřátelských jednotek do našeho vnitrozemí. I tento prostor bylo tedy rozhodnuto opevnit linií I. o. a také dvěma objekty t. o.

Stavební úsek H-3 Kotel začínal na východě na úrovni točny Masarykovy

silnice, kde navazoval na východní část H-3a, a přes Vrbatovo návrší pokračoval až k Lysé hoře, u níž se opět napojoval na západní část úseku H-3a. Jako jeden z mála v zájmové oblasti Krkonoš byl tento úsek zadán k výstavbě v souvislých dvou sledech – první sled byl projektován přes Harrachovu louku a Růženčinu zahrádku, zatímco druhý sled se odkláněl přes Harrachovy kameny a Kotel.

Celkem bylo k výstavbě zadáno 25 pevnůstek I. o., z toho 11 tvořilo 1. sled a 14 bylo umístěno ve sledu druhém. Z tohoto počtu bylo sedm objektů v zesíleném provedení a pouhé dva (pod Lysou horou) v provedení šikmém. Stavba byla zadána 30. srpna 1937 firmě Ing. Miroslav Pažout z Prahy

a práce byly zahájeny poměrně svižným tempem; nicméně pro klimatické podmínky a nástup zimy se už v tomto roce nepodařilo betonáž žádného z objektů zahájit. V roce 1938, po obnovení prací, bylo od července do konce září vybetonováno 21 objektů. Poslední čtyři západní objekty u Lysé hory se bohužel dokončit nepodařilo.

Výstavba i betonáž probíhaly z Vrbatova návrší směrem na západ, což je na současném stavu objektů tohoto úseku dobře patrné – pevnůstky na východě jsou stavebně téměř dokončeny včetně vnějších omítek, záhozu čelní stěny a terénních úprav v okolí, zatímco některé objekty v západní části zůstaly pouze v hrubé betonáži bez terénních úprav.

Panorama krkonošských hřbetů se Sněžkou v pozadí a pevnůstkou č. 220/A-180 úseku H-3 (foto Jan Juřena, 2013)

Jak již bylo řečeno, pro posílení obrany v této oblasti (podobně jako u Luční hory) byly vytyčeny 2 objekty t. o. (KrK-K-S I a KrK-K-S II). Stanoviště prvního z nich bylo v těsné blízkosti současné žluté turistické stezky vedoucí od Vrbatovy boudy na Pančavskou louku a pozůstatky staveniště jsou dodnes patrné (u obou objektů t. o. byly zahájeny výkopové práce). Staveniště západního objektu se nachází v prostoru pod Růženčinou zahrádkou. Mezi oběma objekty vznikala protitanková překážka a pozůstatky protitankového příkopu jsou stále dobře viditelné zhruba v půli červené turistické stezky mezi Růženčinou zahrádkou a Pančavskou loukou.

Pro výstavbu (a pozdější zásobování) I. o. byla budována komunikace od Masarykovy horské silnice (přes bývalé Jestřábí boudy) po jižním úbočí Kotle (na svahu odvráceném od nepřítele), která měla pokračovat směrem k Lysé hoře a dále až k Plešivci. Na východním svahu Kotle je tato cesta stále dobře patrná, práce na komunikaci v západní části úseku H-3a se zahájit nepodařilo.

V září 1938 byl úsek nedokončené linie pevnůstek I. o. připraven k improvizované obraně, včetně poměrně rozsáhlého systému opevnění polního (zde je opět patrná analogie s vrcholovým úsekem H-1 Luční hora). V terénu lze dodnes nalézt četné pozůstatky polních úkrytů a stanovišť pro kulometry či polní kanony, zákopového systému a překážek. V závěru války byly u některých objektů úseku H-3 německou armádou zvětšeny otvory ve střílnách (podobně jako např. v úseku Z-2).

Pevnůstky úseku H-3 Kotel jsou dnes již nedílnou součástí této turisticky

Objekty na konci západní části úseku H-3 se nacházejí v hrubé betonáži, jako tato pevnůstka č. 34/A-160. Byla vybetonována 15. září 1938, a tak se u ní nestihly osadit různé ocelové části, jako např. zárubně, konzole pro uchycení ventilátoru nebo mřížky odvětrávání (foto Michal Souček, 2013)

velmi oblíbené oblasti Krkonoš a stávají se vděčným motivem fotografií návštěvníků. Většina objektů je bez problémů viditelná ze značených turistických cest, některé jsou v jejich blízkosti a je možné si je nerušeně prohlédnout (např. č. 221/A-180). V těsné blízkosti cesty vedoucí od horní stanice lanovky na Lysé hoře směrem ke Kotli je kromě dvou druhosledových objektů (č. 211/A-140 a 212/A-140, oba pouze v hrubé betonáži) možno spatřit i pozůstatky staveniště objektu č. 210/A-160, který byl v září roku 1938 těsně před betonáží.

CH-1 Čertův vrch

Hlavním úkolem objektů tohoto úseku bylo přehradit přístupy z Novosvětského sedla. Nepřítel mohl postupovat do vnitrozemí jednak údolím přes Rýžoviště, ale zejména po státní silnici údolím Jizery směrem na Jablonec nad Jizerou.

Trasa úseku CH-1 tak navazovala na východě na opevnění úseku H-3a u kóty Ptačinec, dále klesala do údolí Rýžoviště, následně prudce stoupala na Čertův vrch, překonala údolí Jizery a přes Kapradník navazovala pod Hvězdou na velmi důležitý sousední úsek CH-2, který měl u Tesařova přehradit hlavní směr od Harrachova na Tanvald či na Vysoké nad Jizerou.

Na této poměrně dlouhé trase bylo zadáno k výstavbě celkem 82 pevnůstek, předně v údolích o dvou sledech (obrana v údolích měla být vyztužena také vybudováním objektů těžkého opevnění). Jelikož trasa vedla v poměrně náročném terénu, řada původně oboustranných objektů I. o. (typ A) musela být později rozdělena na dva jednostranné (typ D), případně musely být oboustranné objekty navrženy v šikmém nebo výškově lomeném provedení. Nepříznivé výškové poměry se odrazily i v zájmu stavebních firem a ve výši jejich průměrných nabídek. Soutěž musela vojenská správa zadávat dokonce nadvakrát. Ve druhém kole podal nejpříjemnější nabídku královéhradecký podnikatel František Capoušek, který za objekt požadoval

V sousedství objektu č. 219/A-160 úseku H-3 u Harrachových kamenů se dodnes zachovalo polní postavení pro protitankový kanon, umožňující postřelování přístupové cesty od Labské louky (foto Jan Juřena, 2013)

Pěvnůstky v krajině nízké kosodřeviny. Obrázek typický pro úsek H-3 Kotel na hřebenech Krkonoše. Na snímku jsou zachyceny prvosledové objekty č. 36/A-140 a č. 35/A-160. V pozadí současná Labská bouda (foto Jan Juřena, 2013)

průměrně 66 tis. Kč. Jelikož měla firma s výstavbou opevnění bohaté zkušenosti (v době zadání úseku CH-1 právě dokončovala výstavbu lehkého opevnění v Orlických horách), byla jí výstavba úseku 13. července 1938 svěřena (společně se zakázkou na výstavbu překážek). Práce měly být ukončeny nejpozději 30. listopadu 1938.

Podnikatel se prakticky ihned pustil do výstavby, staveniště zřídil současně v obou údolích. Práce v nepřístupném terénu měly vyřešit dva kolejnicové nákladní výtahy z Rýžoviště na obě strany přilehlých svahů. Betonáž prvního objektu (č. 81/E) byla zahájena 30. srpna 1938 nad řečištěm Jizery. V údolí řeky se podařilo vybetonovat ještě další čtyři objekty – v prvním sledu č. 82/A-160, 80a/D-2, 80b/D-1 a ve sledu druhém jeden objekt

(č. 269/A-120). V údolí Rýžoviště pak firma stihla betonáž u dalších pěti pěvnůstek v 1. sledu (č. 106/A-140, 107/A-180, 108/A-180, 109/A-140), v 2. sledu pak č. 282/A-140. Lze tedy říci, že přerušení prací firmu zastihlo v době největšího stavebního rozmachu. V místech nevybudovaných objektů byla opět obránci zřízena improvizovaná stanoviště, v úseku byly vykáčeny palebné a pozorovací průseky.

Případným zájemcům lze doporučit zhlédnutí dvojice objektů typu D (č. 80a/D-2 a 80b/D-1) u modré turistické cesty v údolí Jizery – tyto pěvnůstky byly vybetonovány v poměrně těsné blízkosti a zároveň se značným vzájemným převýšením – bez dokončených terénních úprav tak působí poměrně monumentálním dojmem.

Lyžařská chata Svazu čs. důstojnictva (vlevo) a vojenský srubový barák (vpravo) na Výrovce se staly od konce srpna 1938 ubírkami 3. roty a jedné kulometné čety hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“. V září 1938 byly na Výrovce nebo v jejím okolí umístěny další jednotky, např. kanonová rota 51 nebo 1./34. baterie (archiv Jednoty ČSOL v Mladé Boleslavi)

Rok 1938

Počátek roku 1938 přinesl několik zásadních změn v organizaci obrany Krkonoš. K 1. lednu 1938 začalo v plné míře působit velitelství nově ustanovené 13. divize v Kolíně. Do svazku této divize přešly i dříve zmíněné útvary: hraničářský prapor 2 „Roty Nazdar“ a pěší pluk 22 „Argonský“.

Do oblastního působení této vyšší jednotky spadaly severovýchodní Čechy, tedy i krkonošské pohraniční politické okresy Jilemnice, Vrchlábí a Trutnov. S tím souvisí i další změna, která nastala v sestavě zajištění hranic (dále ZH) od 15. února 1938. Velitelství 13. divize mělo v případě války stavět velitelství 34. hraniční oblasti (hraniční oblast je název divize v ZH). Úsek této divize v ZH se shodoval s úsekem působnosti mírové 13. divize (tedy od Rýžoviště na východ). Na západ od Rýžoviště nově navazoval úsek 33. hraniční oblasti (velitelství stavěné mírovým velitelstvím 3. divize v Litoměřicích).

K 15. únoru vešla v platnost i další změna v sestavě ZH: úsek II. praporu pěšího pluku 22 „Argonského“ (dále II./22. praporu) byl na západě zkrácen po Obří důl, úsek hraničářského praporu 2

„Roty Nazdar“ byl zkrácen na východě po silnici Babí–Zacléf. Do nově vzniklého úseku mezi těmito dvěma útvary byl zasazen III. prapor pěšího pluku 22 „Argonského“ (dále III./22. prapor), který byl posádkou v Jičíně. S touto změnou souvisí i dříve zmíněná změna v označení úseků I. o. – nově vzniklý úsek byl označen písmenem „Z“.

Květen 1938 – ostraha hranic

Situace po březnovém anšlusu Rakouska a zpravodajská hlášení o větších přesunech německého vojska v blízkosti čs. hranic dávaly za pravdu obavám, že Německo využije komunální volby konané v Československu na přelomu května a června k zopakování rakouského scénáře. Během 20. května byla vyhlášena zpravodajská a velitelská

pohotovost. Ve 21.20 bylo vyhlášeno heslo „Zborov“. Tím byla nařízena ostraha hranic.

Ostrahové oddíly (dále O-oddíly) jednotek ZH obsadily hlavní obranné postavení (dále HOP). Jednotky Stráže obrany státu (dále SOS) zaujaly ve svých úsecích polní stráž v předpolí HOP (tvořily zde pozorovací sled). V centrálních Krkonoších (úsek II./22. praporu) se hlavní nápor nepřítele očekával v těchto místech: Luční bouda–Výrovka (úsek 5./22. roty), Špindlerovka–Špindlerův Mlýn (6./22. rota), Viofík–Masarykova horská silnice (7./22. rota). V údolí Rýžoviště působil samostatný styčný oddíl zajišťující styk s O-oddílem II. praporu pěšího pluku 47 (dále II./47. praporu), bránícím v prostoru Krkonoš zejména Jizerský důl. V Obřím dole pak byl dislokován styčný oddíl na hranici s úsekem III./22. praporu. O-oddíl tohoto praporu zaujal těžiště obrany v prostoru Rýchory. Na rozdíl od úseku II./22. praporu, který zajišťovaly pouze O-oddíly pěších rot s přidělenými kulometnými četami, byl tento úsek navíc podpořen třemi 3,7cm kanony proti útočné vozbě, dvěma 8cm minomety vz. 36, dvěma 9cm minomety vz. 17 a dělostřelectvem: 3./13. baterií (dva 7,5cm horské kanony vz. 15). K válečnému konfliktu se ale neschylovalo, mimořádná opatření tak byla v polovině června odvolána.

V průběhu léta 1938 došlo ke změně v obranné sestavě: úsek II./47. praporu byl převzat v červenci ve Zlaté Olešnici vzniklým strážním praporem XXX (dále SP XXX). Zásadní změna nastala v centrálních Krkonoších: úsek II./22. praporu byl převzat hraničářským praporem 2 „Roty Nazdar“ (který byl až do konce srpna 1938 posádkou v Trutnově). Od září se dislokace tohoto hraničářského praporu změnila následovně: Velitelství,

Brigádní generál Antonín Pavlík byl 15. října 1937 ustanoven zástupcem velitele nově zřízené kolínské 13. divize. Od počátku roku 1938 vykonával funkci velitele divize v zastoupení. Během mimořádných událostí v roce 1938 stanul v čele 34. hraniční oblasti, v jejíž působnosti se nacházel i masiv Krkonoš. V roce 1943 byl umučen kolínským gestapem (archiv VHA Praha)

technická rota, 2. a 4. rota – Bedřichov u Špindlerova Mlýna; 1. rota a jedna kulometná četa – Zlaté návrší; 3. rota a jedna kulometná četa – Výrovka.

V Bedřichově se prapor nastěhoval do nově vystavěných železobetonových kasáren, pojmenovaných jako „Bezdičkova kasárna“ (po praporečnickovi Roty Nazdar Karlu Bezdičkoví). Novostavba, umístěná v blízkosti Důstojnického domu ZVV v Praze, byla zadaná ke stavbě v červnu 1938 a sestávala ze tří budov mužstva, stáje, garáže a několika remízů. V prostoru Zlaté návrší–Kotel pak bylo vystavěno několik typizovaných srubových baráků, později známých jako Jestřábí boudy. Podobné měly být zhotoveny i v prostoru Luční hora, ale tam byla prozatím k ubytovacím účelům využita adaptovaná chata Výrovka.

Gážisté (důstojníci a rotmistři) strážního praporu IX. Uprostřed sedící velitel praporu podplukovník pěchoty Jan Hnilica. Nově postavený prapor (ustanoven dne 15. září 1938) byl umístěn v Maršově IV (Horním Maršově), Velké Úpě a v Klinge (Bystřici). Prapor měl střežit staveniště objektů opevnění v prostoru Dvorský les–Obří důl. V září 1938 bylo s praporem počítáno jako se zálohou v úseku III./22. praporu (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

V blízkosti srubových baráků na Výrovce (přibližně 100 m severně) byla v létě 1938 postavena kobka na ruční granáty a pistolové rakety. Kobka je zhotovena z tvárnice a železobetonových desek. Je rozdělena na dvě místnosti, neboť oba druhy munice patří do různých skupin, které musely být uskladněny odděleně. Celá stavba byla zahrnuta hlínou a odmrována (foto Jan Juřena, 2013)

Záříjová mobilizace

Uklidnění situace v létě nemělo dlouhého trvání. 12. září byla nařízena velitelská pohotovost. Toho dne přednesl Adolf Hitler v Norimberku na končícím sjezdu NSDAP svůj útočný projev. Tento projev byl jasným signálem pro Němce v Československu, aby rozpoutali teroristickou válku. Čs. ozbrojené sbory měly první padlé a vraždění se nevyhnulo ani civilnímu obyvatelstvu.

O den později bylo vyhlášeno heslo „Domobrana – Tatry neprovádějte“, které znamenalo provedení **plánu C**: Jednotky ZH byly doplněny na válečné počty záložníky povolányi na mimořádné cvičení ve zbrani. Tito záložníci byli

prezentování u předsunutých výstrojních středisek jednotlivých praporů: ve Zlaté Olešnici (SP XXX), v Jilemnici a ve Vrchlabí (hraničářský prapor 2), ve Svobodě nad Úpou a v Nové Pace (III./22. prapor). Velitelé praporů zaujali svá velitelská stanoviště, SOS svá polní stanoviště, lehké opevnění bylo aktivováno.

Dne 17. září bylo vyhlášeno heslo „Tatry“, 1. ročník I. zálohy (1935) byl povolán do zbraně. Jednotky dělostřelectva v ostrahových počtech byly přesunuty do míst poblíž svého plánovaného nasazení. Dne 21. září přijala čs. vláda ultimativní požadavek Francie a Velké Británie na odstoupení území, ve kterém převažuje německé obyvatelstvo, Německu. V Československu

Plukovník pěchoty Jiří Vorlíček byl v letech 1934–1939 velitelem hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“. V září 1938 stanul ve velení hraničního úseku „Krkonoše“.

Bylo mu svěřeno velení skupiny několika praporů pěchoty s dalšími podřízenými jednotkami pěchoty a dělostřelectva. Dle kvalifikace brig. gen. Pavlíka se osvědčil velmi dobře (archiv VHA Praha)

Kromě mobilizovaných útvarů čs. branné moci se v září 1938 v Krkonoších nacházelo také několik praporů sestavených z civilních pracovníků (civilních pracovních praporů), které zřizovaly okopy (stanoviště zbraní v terénu), pozorovatelný, zákopy, překážky, úkryty, skladiště apod. Na fotografii je zachycen přesun pracovníků na Horních Mísečkách (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Fotografie 3,7cm kanonu proti útočné vzbě vz. 34 s obsluhou. V druhé polovině roku 1938 již byl u sledovaných jednotek (hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“ a pěšího pluku 22 „Argonského“) nahrazen 3,7cm kanonem proti útočné vzbě vz. 37. Tyto kanony pak v září 1938 ovládaly téměř všechny krkonošské průsmyky, umístěny byly i v prostoru Luční hory nebo Kotle (archív VHA Praha)

ale propukly mohutné demonstrace za obranu republiky a o den později proběhla generální stávk. Toho dne, 22. září, bylo také vyhlášeno heslo „Orlík“, které znamenalo podruhé v jednom roce provedení ostrahy hranic. A konečně 23. září ve 22.15 byla vyhlášena mobilizace čs. branné moci, což zároveň znamenalo provedení krytu hranic. Branná moc přešla na válečnou organizaci a začala vznikat válečná armáda.

První vlnu henleinovského teroru po 12. září se podařilo zažehnat. Dne 17. září ale vznikl Sudetoněmecký Freikorps (dále SdFK), tedy organizace, jejímž cílem bylo podnikat diverzní akce v čs. pohraničí. Před ráno 20. září zaútočili členové SdFK na budovu celnice v Horní Malé Úpě. V ní se v tu dobu nacházeli kromě příslušníků finanční stráže i dva četníci, kteří zde konali rezortní službu. Celnice byla

teroristy vypálena a jeden z jejích obránců, strážmistr četnictva Eduard Šiman, byl během nerovného boje zabit. Byl první z padlých krkonošských obránců.

Dne 26. září došlo k zesílení obranné sestavy v Krkonoších: praporemí úsek SP XXX (velitel pplk. pěch. Miloš Frgal) mohl být zkrácen, neboť do jeho západní části mimo Krkonoše byl zasazen časlavský II. prapor pěšího pluku 21. Úsek hraničářského praporu 2 (velitel plk. pěch. Jiří Vorlíček) byl zesílen nově postaveným hraničářským praporem 22 (velitel pplk. pěch. Antonín Tlamicha) a konečně úsek III./22. praporu (velitel mjr. pěch. František Šimon) jičínským II./22. praporem (velitel škpt. pěch. Emil Schreier). Hraničářský prapor 22 se po zformování v Jičíně nejprve podílel v prostoru Pilníkov–Hostinné na pacifikaci týlu obranného postavení od německých

vzbuorenců a zmíněného 26. září se přesunul do prostoru Kotle, kde byl zasazen do obranné sestavy.

S postupující mobilizací přicházely do úseků další válečné jednotky. Do prostoru Sklenářovic zamířila 3./34. baterie (čtyři 7,5cm horské kanony vz. 15), do prostoru Výrovky 1./34. baterie a do prostoru Zlatého návrší 2./34. baterie (obě ve stejném složení jako 3. baterie). Obranu centrálních Krkonoš (úsek hraničářského praporu 2) dále zesílily dva čáslavské posilové prapory pěchoty: I./21. prapor (velitel pplk. pěch. Rudolf Brunner) a III./21. prapor (velitel pplk. pěch. Václav Valenta). Na Výrovce byla umístěna motorizovaná kanonová rota 51 (velitel špkt. pěch. Karel Štěpán, zde čtyři 3,7cm kanony proti útočné vozbě vz. 37), v prostoru Kotle byla detašována jedna četa roty (dva tyto kanony). Ve všech úsecích pracovaly civilní pracovní prapory na stavbě překážek, okopů a zákopů. Krkonošští obránci byli připraveni na vypuknutí válečného konfliktu.

Mnohaleté přípravy na aktivní obranu republiky byly ztraceny událostmi z přelomu září a října 1938. V noci z 29. na 30. září se konala konference v Mnichově ve věci odstoupení pohraničních oblastí rozdělených do pěti pásem Německu, jejíž výsledky vzala čs. vláda na vědomí ráno 30. září. Za národní katastrofu se potom dá označit výsledek konference v Berlíně, kde byl dne 5. října určen rozsah odstoupeného území v rámci tzv. 5. pásma. Záborem tohoto území byla ztracena jakákoliv naděje na úspěšnou obranu republiky, jakož i vyhlídky na hospodářsky a politicky nezávislý život státu. V 5. pásmu záboru se nacházel i celý masiv Krkonoš. Již od 1. října docházelo k postupné materiálové evakuaci úseku, pozorovací sled SOS byl stažen na HOP, byly zastaveny opevňovací práce, bylo proštěno mužstvo německé národnosti.

Hrob vojína v záloze Karla Beneše v Jilemnici. Karel Beneš byl mobilizován v Čáslavi dne 24. září 1938 a odeslán k I./21. praporu do prostoru Krkonoš. Dne 1. října pochodovalo jedno družstvo 3. roty na své stanoviště na Lahrových Boudách. Na cestě na Rennerovkách byla na družstvo zahájena palba z budovy školy obsazené německými vzbuorenci. Během boje byl vojín Beneš smrtelně zraněn. Pohřben byl dne 4. října (foto Karolína Leiblová, 2019)

I v nastalé situaci bohužel docházelo ke ztrátám na životech krkonošských obránců. Dne 30. září byla napadena roznětová hlídka u Černého mostu přes Mumlavu a jeden z jejích členů, vojín Josef Pilař, příslušník SP XXX, byl těžce raněn. Zraněním podlehl 12. října. V noci z 1. na 2. října pak byla německými teroristy zbarikádovanými ve škole na Rennerovkách napadena četa I./21. praporu a při přestřelce byl zabit vojín Karel Beneš.

Ústup čs. jednotek na nové HOP byl zahájen 7. října. Trén hraničářského praporu 2, přesouvající se toho dne vpozdvečer, byl u Kunčic nad Labem napaden střelbou a tamtéž bylo večer vyšínuto několik vagonů s evakuačním materiálem. Vlastní ústup z HOP započal 8. října o půlnoci. Nové HOP bylo zaujato dne 9. října ve 12 hodin na čáře Mnichovo Hradiště–Turnov–Železný Brod–Semily–Nová Paka–Miletín.

Předválečná pohlednice Hotelu Černý na Černé hoře. Od roku 1944 dějiště výcviku diverzních skupin zbraní SS (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Krkonoše ve stínu hákového kříže

Od 8. října 1938 začaly přes krkonošská sedla proudit do vnitrozemí oddíly německé branné moci. Ještě před příchodem wehrmachtu opustilo Krkonoše mnoho českého obyvatelstva, které za sebou nechalo velkou část svého majetku. Někteří Češi, zejména ze smíšených manželství, zůstali z existenčních důvodů na odstoupeném území. Ti byli zpravidla ihned po zaboru vyslýcháni německým gestapem, společně s antifašisticky smýšlejícími Němci, Židy, komunisty, sociálními demokraty a křesťanskými sociály.

Měsíc po zaboru zachvátila Krkonoše i Podkrkonoší tzv. „Křišťálová noc“, při níž došlo k lynčování, veřejným útokům i vraždám židovského obyvatelstva. Jejich domovy byly vyrabovány a konfiskovány německou říší. Během noci z 9. na 10. listopadu byla vypálena a zbořena synagoga v Trutnově. Kasárna na Horním Předměstí v Trutnově sloužila až do konce války wehrmachtu. Ve městě bylo nově vybudováno i několik domů pro důstojníky německé branné moci.

Po obsazení pohraničí německou armádou ztratily Krkonoše svůj vojensko-strategický význam a ani rozestavěná linie opevnění vrchní německé velení příliš nezajímala. Stala se tak spíše cílem výletníků a předmětem několika propagačních fotografií. Krkonoše se z vojenského hlediska využily jako rekreační oblast pro zotavení vojáků vracejících se z fronty a díky svým klimatickým podmínkám i k výcviku speciálních polárních expedic. Krkonoše, na

rozdíli od zamýšlených podobných míst v rakouských nebo německých Alpách, jsou svými podmínkami bližší drsným podmínkám severních polárních oblastí (například podstatně nižší vlhkosti vzduchu).

Pro tyto aktivity byl využit komplex bývalých čs. horských kasáren na Zlatém návrší v nadmořské výšce 1 380 metrů (dnes již neexistující Jestřábí boudy). Zde vznikla a fungovala v letech 1942–1944 Polární zkušební stanice Zlaté návrší (Polare Versuchsstation Goldhöhe) pod vedením významného ornitologa a vědeckého pracovníka Dr. Hanse Roberta Knöspela, příslušníka námořní meteorologické služby (Marinewetterdienst – MWD). Celý projekt byl financován z prostředků Nadace Hermana Göringa a byl řízen ve spolupráci s Univerzitou ve Vratislavi.

Přísně tajná činnost stanice byla zaměřena na přípravu personálu a techniky německé námořní povětrnostní služby k výkonu tajných misí v Arktidě. V průběhu války se program rozšířil o Výcvikové středisko Zlaté návrší (Ausbildungsstation

srubové objekty bývalých horských kasáren, známé později jako Jestřábí boudy, byly vybudovány v roce 1938 v souvislosti s výstavbou opevněného pásma v centrálních Krkonoších pro hraničářský praporek 2 „Roty Nazdar“. Po záboru pohraničí byly v letech 1942–1944 využívány pro výcvik německých polárních expedic s meteorologickým zaměřením (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Unikátní snímek zachycující momenty z polárního výcviku psích spřežení na Zlatém návrší v zimě roku 1944 (archiv VHA Praha)

Goldhöhe). Výcvik byl zaměřen na adaptaci na tvrdé klimatické podmínky, zdatnost v lyžování, nocování ve sněhu, přežití v provizorních potravinových podmínkách, ale i na základní lékařské úkony – ošetření omrzlin, amputace končetin, trhání zubů apod. Nechyběl pochopitelně výcvik přízemního, ale i radiosondážního meteorologického měření a pozorování, znalost astronomie nebo zacházení se spřeženími eskymáckých psů. Výcvik probíhal zpravidla od listopadu do konce března. Prvního výcvikového turnusu se zúčastnilo celkem 30 osob, tzv. arktických Wettertruppe, kteří byli koncem léta 1943 odesláni do Grónska a na souostroví Františka Josefa na Špicberky.

Ve středisku na Zlatém návrší bylo v letech 1942–1944 vycvičeno 13 arktických misí, z nichž tři byly vyslány na východní pobřeží Grónska, sedm na Špicberky, dvě na ostrov Hopen a jedna do Země Františka Josefa. Pro potřeby námořnictva (Kriegsmarine) bylo vycvičeno 11 osádek a dvě pro německou vojenskou rozvědku (Abwehr).

Na jedné z těchto misí zahynul 30. června 1944 při pokusu o zaminování polární stanice na Špicberkách i někdejší velitel a zakladatel výcvikové stanice na Zlatém návrší Hans Robert Knöspel.

Obou Knöspelových meteorologických expedic se zúčastnil i Čech Antonín Pohořalý, rodák z Vítkovic. Ten objekty výcvikového střediska na Zlatém návrší předal zástupcům čs. armády v květnu 1945. Za svoji činnost v Knöspelových expedicích byl po válce odsouzen mimořádným lidovým soudem k jednomu roku odnětí svobody.

Mimo polární výcvikové středisko bylo Zlaté návrší vojensky využito i jako sídlo leteckého přehledového radiolokátoru „Freya“. Jeho úkolem bylo monitorovat a zabezpečovat přehled o vzdušné situaci nad celým územím Čech.

Kromě stanice na Zlatém návrší byl prostor Krkonoš využíván především k rekreaci a dovoleným německých vojáků, mnohdy vracejících se se zraněními

z fronty. V zimě na přelomu roku 1943 a 1944 se ve Staré boudě u Přední Planiny uskutečnilo setkání německých důstojníků wehrmachtu pod vedením Clause Schencka von Stauffenberga, při němž byly připravovány plány na atentát na Adolfa Hitlera.

V roce 1944 bylo již zřejmé, že je pád třetí říše nevyhnutelný. Jednou z posledních šancí, jak postup Rudé armády na východní frontě zpomalit, byla strategie malých diverzních skupin působících v týlu nepříteli. Vojenské velení si bylo z vlastní zkušenosti vědomo, jak účinné mohou partyzánské skupiny být, a proto bylo rozhodnuto založit síť výcvikových středisek. Kapacity výcviku v centrálních zbraních SS v Berlíně-Friedenthalu a v někdejší Polsku v Hohensalze nestačily, a tak jedno nové vzniklo

I v poválečném období byly objekty využívány k vojenským, respektive meteorologickým a turistickým účelům. V 50. letech část srubů vyhořela a v 70. letech zachvátil požár zbytek. V roce 1986 byly jejich pozůstatky řízeně odstraněny. Zápklady po nich jsou v krajině patrné dodnes (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Volba zřídit výcvikové středisko zbraní SS na Černé hoře měla své logické opodstatnění. Vrchol Černé hory nebyl jednoduše dostupný, nacházel se mimo hlavní turistické trasy a byl vhodně zásobený lanovkou z Janských Lázní. Kromě toho se zde nacházely výborné ubytovací kapacity v bývalé Sokolské boudě (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

i na masivu Černé hory, rozpínající se nad Janskými Lázněmi. Jedním z organizátorů tohoto projektu se stal SS Obersturmbannführer Otto Skorzeny, důstojník známý přípravou a provedením akce na záchranu italského fašistického vůdce Benitta Mussoliniho v horském hotelu na Gran Sasso v roce 1943. Výcvikové středisko na bývalé Sokolské boudě na Černé hoře zahájilo svoji činnost v prosinci 1944 pod velením SS Sturmbannführera Herberta Giela.

První skupina pod velením kapitána Sorova byla vyslána do akce v únoru 1945 a čítala 55 mužů. Jednotka byla vysazena v ruských uniformách v prostoru polského města Bydgoszcz (německy Bromberg) v týlu Rudé armády. Jejich

činnost však očekávání nesplnila. Většina příslušníků byla zabita a na základnu se vrátilo pouze 13 mužů. Další skupina 70 mužů byla vyslána do prostoru obklíčeného města Breslau taktéž v únoru 1945. Ani ta však svoji misi úspěšně nesplnila.

Výcvik přesto probíhal nadále až do května 1945, kdy se zbylí frekventanti kurzu v chaotickém období konce války s falešnými doklady vytratilí a jejich osudy jsou dále neznámé. Při jejich útěku byla požárem poškozena dolní stanice lanovky na Černou horu. Když se po osvobození v květnu 1945 na Sokolskou boudu dostali příslušníci čs. bezpečnostních orgánů, našli na místě boudu vyrabovanou se zbytky

Jeden z transportních letounů Junkers Ju 52 havarovaných v lokalitě Rýchor v březnu 1941 (archiv SOKA Trutnov)

vojenského materiálu a torzem výcvikové kartotéky.

V souvislosti s leteckými operacemi během 2. světové války došlo na území Krkonoš k několika leteckým neštěstím. Již v roce 1940 havaroval na úbočí Sněžky německý dvouplošný cvičný letoun Focke-Wulf Fw 44. V témže roce, 1. září 1940, v husté mlze havaroval u Hořeních Domků v Rokytnici nad Jizerou německý letoun Messerschmitt Bf 110. V letadle, které se po pádu vzňalo, zahynul jeden pilot, druhý zemřel po převozu do nemocnice.

Dne 24. března 1941 se ve sněhové bouři na Rýchorách stalo hromadné letecké neštěstí, při kterém tři z dvanácti transportních letounů Junkers Ju 52 nezvládly extrémní podmínky a nouzově

přistály mezi Vernířovicemi a Sněžnými Domky. Při pádu uhořeli čtyři vojáci. Zbylé se podařilo z vraků letounů vyprostit.

Další německé letadlo havarovalo nedaleko osady Rezek 4. prosince 1944. V letounu Junkers Ju 88 zemřela kompletní čtyřčlenná osádka. Příčinou byla opět špatná viditelnost a náročné letecké podmínky.

V souvislosti s posunem fronty blíže k masivu Krkonoš došlo k zintenzivnění leteckého provozu na nebi nad horami. To s sebou přineslo další zřícení transportního Junkersu Ju 52. Ten havaroval na úbočí Sněžky u Obřího hřebene 23. února 1945. Při zřícení letadla, evakuujícího raněné z obklíčeného města Breslau, zahynula většina osádky. Část přeživších se snažila přivolat

pomoc a vydala se v silné sněhové bouři směrem k dnešním Růžohorkám. Tam po čtyřkilometrovém vysilujícím pochodu narazili na pomoc. I přes zorganizování rychlé záchranné akce byl zbytek osádky nalezen v letadle zmrzlý. Oběti neštěstí byly rohačkami svezeny do Malé Úpy a pochovány na místním hřbitově.

V březnu 1945 se západně od Vosecké boudy zřítily sovětská stíhačka americké výroby Bell P-39 Airacobra. Ostatky pilota byly po exhumaci v roce 1948 přeneseny do Harrachova. Nedlouho po konci války, v říjnu 1945, se zřítily na české straně hor další transportní letadlo, tentokrát sovětský letoun americké výroby Douglas C-3 u Dívčích kamenů. Zahynuli v něm oba piloti i čtveřice členů osádky.

Na jaře roku 1945 začala příprava k obraně celého horského pásma. Sovětské velení 1. ukrajinského frontu z těchto důvodů rozhodlo o vysazení sovětsko-československého zpravodajského výsadku v podhůří Krkonoš. Výsadek Chan II tvořilo družstvo deseti vojáků ve složení: velitel (příslušník Rudé armády – dále RA) plk. Jakov Alexandrovič Frolov, zástupce velitele npor. RA Manzjuk, radiotelegrafisté rtm. Štefan Varačka a rtm. Jozef Segeň, velitel průzkumu ppor. Petr Gaboda, průzkumníci čet. Ivan Boldaňuk, des. Ludvík Sikorský a tři des. RA: Solomko, Buravljev a Nagabajev. Skupina byla vysazena u obce Horní Kalná před úsvitem dne 27. března 1945. Úkolem skupiny bylo provádět zpravodajskou a sabotážní činnost a organizovat odbojové hnutí

Další snímek z letecké nehody na Rýchorách. Letadla nouzově přistála v prostoru obcí Vernířovice a Sněžné Domky (archiv SOKA Trutnov)

v prostoru Trutnov–Nová Paka–Jičín–Jilemnice–Semily. Činnost skupiny přinesla Krkonoším nejdramatičtější vojenské události z celé 2. světové války.

Po seskoku se všem vojákům podařilo seskupit, ale rtm. Varačka a des. Sikorský byli lehce zranění. Tři padáky navíc zůstaly viset na stromech a nebylo možné je zakopat. První noc strávila skupina v lese asi 7 km od místa výsadku. Již druhý den se rozeběhla velká pátrací akce po parašutistech, kteří byli napadeni příslušníky Volksturmu a četnictvem. Nápor byl odražen a skupina se přesunula pod Černou horu, kde navázala rádiové spojení s 1. ukrajinským frontem. Vzhledem k tomu, že se výsadek pohyboval na území většinově osídleném Němci, dostával se do konfrontací s civilním obyvatelstvem. Odmítavý postoj k jakékoli spolupráci vedl k násilí (skupina zastřelila dva Němce

při zajišťování potravin). Násilností bylo však více. Po třech dnech se skupina vrátila zpět do Horní Kalné, tedy do české obce. Zranění rtm. Varačka a des. Sikorský zůstali na Černé hoře.

Na počátku dubna skupina navázala spojení s českou odbojařskou skupinou Mamut z Jilemnicka a rozdělila se na dvě družstva: jedno pod velením plk. RA Frolova, druhé pod velením ppor. Gabody. Gabodovo družstvo odešlo zpět na Černou horu, Frolovovo družstvo zůstalo na místě, kde ale bylo druhého dne u Zálesní Lhoty obklíčeno německými vojáky a domobranou. V následné přestřelce byl zraněn radiotelegrafista rtm. Segeň, který neschopný útěku spáchal sebevraždu (2. dubna, pohřben v Zálesní Lhotě). Zbytku družstva se podařilo z obklíčení uprchnout.

Posléze padl také des. RA Solomko (v květnu 1945 exhumován a pohřben

Zbytky sovětského transportního letounu americké výroby Douglas DC-3 u Dívčích kamenů (archiv SOKA Trutnov)

Plukovník Rudé armády Jakov Alexandrovič Frolov, velitel sovětsko-československého výsadku Chan II (archiv VHA Praha)

v Černém Dole), který se společně s čet. Boldaňukem vydal ke Gabodovu družstvu s úkolem přivést druhého radiotelegrafistu, rtm. Varačku, ke Frolovovi. Na Černou horu dorazil jen čet. Boldaňuk, to už ale bylo Gabodovo družstvo pryč.

Družstvo ppor. Gabody mělo mezitím zjistit stav německé obrany na linii čs. opevnění z doby první republiky (reaktivace opevnění pro účely německé obrany, viz 3. kapitola). Na Černé hoře bylo družstvo obklíčeno a napadeno. Zraněný rtm. Varačka byl zajat a 30. dubna v Liberci stanným soudem odsouzen k trestu smrti a popraven. Údaje o osudu des. Sikorského se liší: podle jedné verze padl v boji 11. dubna, dle druhé byl zajat a popraven stejně jako rtm. Varačka v Liberci. Zbytku družstva se podařilo probít a uprchnout. Přes Zlaté návrší se

parašutisté dostali zpět k místu seskoku, kde se spojili s ostatními ze skupiny.

Poté se celý zbytek skupiny Chan II i skupina Mamut přesunuli do Roudnice u Jilemnice a dále do lesa Strážník nedaleko Mříčného. Posléze se skupina Chan II opět rozdělila, nyní na tři části. Úkolem bylo vybudovat zpravodajskou síť (plk. RA Frolov – Jilemnice, čet. Boldaňuk – Jičín a ppor. Gaboda – Turnov). Jelikož skupina přišla o oba rotmistry radiotelegrafisty, nemohla přímo navázat spojení s Rudou armádou. Skupině se ale podařilo zkontaktovat čet. Tomáše Býčka z čs. výsadku Barium z Velké Británie, který zajistil spojení se skupinou Volk mjr. RA Chranovského, operující u Mnichova Hradiště. Díky obnovenému spojení s 1. ukrajinským frontem byl vysazen další radiotelegrafista, který se ovšem při seskoku vážně zranil.

Skupina se v polovině dubna spojila s pplk. pěch. Vojtěchem Janouškem, bývalým zástupcem velitele hraničářského praporu 2 „Roty Nazdar“. Ten ze své pozice v letech 1936 a 1937, kdy prováděl dozor nad úsekem lehkého opevnění v taktickém úseku praporu (tedy v úseku „G“, viz 2. kapitola), znal rozmístění objektů lehkého opevnění ve východních Krkonoších a na Trutnovsku. Skupině sdělil údaje o rozmístění objektů, stejně tak informace o důležitých průmyslových podnicích a německých posádkách. Tyto plány se pak odbojáři Rudišovi ze skupiny Mamut podařilo doručit přes frontu Rudé armádě (Rudiš odešel 20. dubna a plány předal v osvobozeném Brně).

Ke konci dubna navázali plk. RA Frolov a ppor. Gaboda na Železnobrodsku kontakt s mjr. pěch. Karlem Cermanem ze skupiny Krystal. Zde se také zbytek skupiny dočkal příchodu Rudé armády.

Nástup příslušníků hraničářského pluku 4 v Jilemnici v létě 1945 (v čele velitel 9. roty por. pěch. Karel Hlavatý). Pluk vznikl v květnu 1945 s úkolem provést mobilizaci záložníků v Krkonoších a vojensky zajistit pohraničí. Zanikl již v polovině června 1945, kdy byl přijat výnos o mírové organizaci čs. branné moci. Pluk byl poté sloučen s pěším plukem 22 „Argonským“ (archiv Jednoty ČsOL v Mladé Boleslavi)

Na sklonku války

Na jaře roku 1945 již bylo jisté, že německá okupační nadvláda nad Krkonošemi nebude mít dlouhého trvání. Revoluční národní výbory začaly na přelomu dubna a května vystupovat z ilegality.

V českých městech a obcích propukala povstání proti okupační správě, zejména v Turnově, Železném Brodě, Chuchelně u Semil, Semilech, Lomnici nad Popelkou, Jilemnici, ve Staré a Nové Pace. Povstání byla sice záhy ve většině těchto míst potlačena příchodem dalších německých sil, revoluční národní výbory ale pokračovaly ve své činnosti.

Dne 8. května 1945 byla v Berlíně (resp. o den dříve v Remeši) podepsána bezpodmínečná kapitulace Německa. Některé německé posádky v oblasti kapitulovaly a stahovaly se před blížící se Rudou armádou. Sovětská vojska (konkrétně 1. ukrajinský front) překročila

historické hranice 9. května (v západní části Krkonoš sovětská 52. a 31. armáda a ve východní části 21. armáda) průsmyky u Harrachova, u Špindlerova Mlýna (Slezským sedlem) a u Královce (Královeckým sedlem severně od Trutnova). Ještě téhož dne dorazily útvary Rudé armády do Harrachova, Rokytnice nad Jizerou, Špindlerova Mlýna, Vrchlabí, Žacléře a Trutnova. Dne 10. května pak sovětská vojska osvobodila Turnov, Železný Brod, Vysoké nad Jizerou, Semily, Lomnici nad Popelkou, Jilemnici, Novou a Starou Paku.

Tak jak ve směru od bývalé německo-československé hranice pronikaly proudy

Rudé armády směrem do vnitrozemí, začala se znovu formovat čs. branná moc. V Jičíně bylo ustanoveno Vojenské skupinové velitelství. Tomuto velitelství vešly v podřízenost všechny vojenské jednotky v soudních okresech (v platnosti soudních okresů k roku 1938): Jičín, Libáň, Sobotka, Lomnice nad Popelkou, Semily, Nová Paka, Jilemnice, Vysoké nad Jizerou, Rokytnice nad Jizerou, Hostinné, Trutnov, Vrchlabí, Žaclěř a Maršov.

V podřízenosti tohoto skupinového velitelství začaly vznikat dva pluky: hraničářský pluk „Krkonoše“ (který prováděl mobilizaci záložníků v severní části působnosti jičínského skupinového velitelství – proto označení „Krkonoše“ – pouze ale v okresech s převažujícím českým obyvatelstvem: Lomnice nad Popelkou, Semily, Jilemnice, Vysoké nad Jizerou; nikoliv Trutnov, Žaclěř, Hostinné, Vrchlabí a Maršov) a pěší pluk „Český ráj“ (analogicky pro jižní část působnosti jičínského skupinového velitelství). Úkol, zadaný oběma vznikajícím plukům 13. května, byl následující: zjednat klid a pořádek v oblastech své působnosti, zabezpečit vojenský a národní majetek, zlikvidovat všechny partyzánské a nevojenské skupiny (myšleno skupiny bývalého říšskoněmeckého vojska a jiné německé skupiny).

Toho dne byl také oběma plukům vydán rozkaz k obsazení okresů s převažujícím německým obyvatelstvem a k zajištění historické hranice. Oproti mobilizačním pravidlům (sever–jih) byla operační působnost jičínského skupinového velitelství rozdělena na západní a východní část. Působnost pluků v nich byla stanovena následovně. Ve východní části měl působit pěší pluk „Český ráj“: velitelství pluku a strážní prapor v Jičíně (velitel pplk. pěch. Josef Hirsch), I. prapor v Trutnově (mjr. pěch. Josef Hejl), jedna rota I. praporu Maršov (npor. pěch. zál. Josef Vachata),

II. prapor Hostinné (mjr. pěch. Josef Wurm) a III. prapor Žaclěř (mjr. pěch. Bernard Kapitola). V západní části potom hraničářský pluk „Krkonoše“: velitelství pluku Jilemnice (velitel pplk. pěch. Vojtěch Janoušek), I. prapor Jilemnice (škpt. pěch. Vlaslav Emr), II. prapor Rokytnice nad Jizerou (npor. pěch. zál. Jaroslav Bíža) a III. prapor Vrchlabí (mjr. pěch. Zdeněk Líkař). Pluky měly začít s obsazováním pohraničí ihned po svém zformování.

Z důvodu naléhavosti rychlého zajištění pohraničí byly již v předstihu před zformováním pluků, tedy ve dnech 11. a 12. května, vyslány do Vrchlabí, Hostinného a Trutnova asistenční oddíly, každý přibližně v síle roty. Kromě toho byly jako posily do míst přiděleny oddíly finanční stráže. Mobilizace pluků byla v polovině května dokončena a následně se zformované části pluků začaly přesouvat do svých působišť.

Dne 16. května dochází k první fázi stabilizace vojenské organizace. Hraničářský pluk „Krkonoše“ je přejmenován na hraničářský pluk 4 a pěší pluk „Český ráj“ na pěší pluk 22 „Argonský“. Velení Vojenského skupinového velitelství Jičín převzal pplk. pěch. Josef Hirsch, velení hraničářského pluku 4 plk. pěch. František Vondráček, který se i s podlomeným zdravím (následkem věznění v Terezíně) ihned hlásil v květnu do činné služby.

I v porevoluční době docházelo ke ztrátám na životech čs. vojáků. Dne 20. května byla zastřelena spojka, svobodník Bohuslav Pohořelý, který vedl rozkaz z Jilemnice jednotce v Křížlicích (dle ponikelské kroniky byl zastřelen hlídkou RA, protože v dešti přehlédl rozkaz k zastavení). Následujícího dne byl pro zhoršující se zdravotní stav hospitalizován plukovník Vondráček. Zemřel

o pár dní později v nemocnici v Jičíně a velení hraničářského pluku 4 převzal opět podplukovník Janoušek. Na následky těžkého zranění zemřel vojín Štěpán Šolc.

Dne 21. května byl vydán rozkaz k uzavření hranice finanční stráží za pomoci jednotek čs. branné moci. Na území ČSR směly vstoupit pouze osoby čs. národnosti vracející se z koncentračních táborů a pracovního nasazení. Jednotlivé prapory pluků vysílaly z důvodu efektivnějšího střežení hranice své detašované čety k obsazení pohraničních bud.

Bylo hlášeno, že některé partyzánské skupiny, které stejně jako všechny vojenské jednotky měly vejít v podřízenost skupinového velitelství, neposlouchají vydané rozkazy k udržení pořádku, naopak z pohraničí docházejí stížnosti na jejich činnost. V některých těchto skupinách se vyskytovali jedinci, kteří se svou horlivou aktivitou v květnu 1945 snažili zakrýt své prohřešky z doby okupace. Naopak činnost jiných partyzánských oddílů byla vyzdvihována. V oblasti působily různé skupiny, např. Železo, Pěst, Toledo, Smrt nebo části partyzánské divize Václavík.

Do druhé poloviny května také spadá období prvního odsunu německého obyvatelstva. Němci žijící v pohraničních oblastech byli děleni do tří skupin. V první skupině byli vojáci bývalého říšskoněmeckého vojska a SS, kteří měli být deportováni do sběrného tábora ve Smržovce. Druzí, henleinovci, tedy Němci, kteří byli označeni jako státně nespolehliví, měli být nejrychlejším možným způsobem odtransportováni za hranice (do 15. června). Do třetí skupiny německého obyvatelstva spadali antifašisté.

V druhé polovině června pak byl vydán výnos o mírové organizaci branné moci, kdy byl hraničářský pluk 4 zrušen a jemu podřízené jednotky vešly v podřízenost pěšího pluku 22 „Argonského“. Velitelství hraničářského pluku 4 bylo zrušeno 16. června. Taktéž velitelství II./4. hran. praporu bylo zrušeno a prapor přešel v podřízenost velitelství III./22. praporu, který se přesunul z Žaclěře do Jilemnice a následovně do Vysokého nad Jizerou.

Vládní vyhláška ze dne 11. prosince 1945: *„Vláda republiky Československé určuje podle § 57, odst. 2 a 3 zákona ze dne 13. května 1936, č. 131 Sb., o obraně státu, den 31. prosince 1945 za den, jímž končí stav branné pohotovosti státu, vyhlášený vládní vyhláškou ze dne 23. září 1938, č. 183 Sb.“*

Závěrem

Krkonoše – jak hřebeny, tak města v podhůří – mají za téměř 30 let popsaných v této publikaci bohatou vojenskou historii. Dvakrát se staly součástí samostatné Československé republiky: poprvé po převratu v roce 1918, podruhé v květnu 1945. Nesmazatelně se do tváře Krkonoš vepsaly přípravy na obranu Československé republiky ve druhé polovině 30. let: betonové pevnůstky lehkého opevnění jsou rozesety od východní po západní hranici hor. Krkonoše zažily události, na které můžeme vzpomínat s hrdostí (obsazení Krkonoš a zajištění jejich obrany v květnu a září roku 1938) i hořkostí (vraždění civilního obyvatelstva i příslušníků branné moci a četnictva na podzim roku 1938, okupace Krkonoš v říjnu téhož roku a sedm let nacistické krutovlády). Snad jsou již vojenské události v Krkonoších opravdovou historií a nejvyšší české hory už nikdy nezažijí další válečný konflikt.

Publikace:

HOLUB, Ota, 1966. *Krkonoše 1938. Vojensko politická situace v Krkonoších a jejich podhůří*. 1. vyd. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství pro muzeum Trutnov. 107 s.

HOLUB, Ota, 1995. *Trutnovští hraničáři 1920–1938. Příspěvek k dějinám československé armády*. 1. vyd. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší. 50 s.

JUŘENA, Jan – MIKOLÁŠEK, Jakub – PILVOUSEK, Tomáš, 2006. *Broumovsko a Trutnovsko. Obrana republiky v druhé polovině třicátých let*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda – FORT Print. 286 s. ISBN 80-86011-32-1

HRUBÝ, Vladimír, 2008. *Hraničářský prapor 2 „Roty Nazdar“*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda – FORT Print. 232 s. ISBN 978-80-86011-36-3

LÁŠEK, Radan, 2015. *Krkonoše v roce 1938. Armáda a opevnění*. 1. vyd. Praha: Radan Lášek – Codyprint. 456 s. ISBN 978-80-903892-3-6

JUŘENA, Jan – KRATOCHVÍL, Jiří – MIKOLÁŠEK, Jakub – PILVOUSEK, Tomáš – VAŠATA, Ondřej – ŽABKA, Jan, 2016. *Hraničáři z Krkonoš. Katalog z výstavy pořádané v Muzeu Podkrkonoší v Trutnově od 3. června do 25. září 2016*. 1. vyd. Praha: Československá obec legionářská. 96 s. ISBN 978-80-87919-17-0

Vojenská historie Krkonoš v letech 1918–1945

Vydala Správa Krkonošského národního parku v roce 2019

Text: Ivan Fuksa, Jan Juřena, Jiří Kratochvíl, Jakub Mikolášek, Tomáš Pilvousek, Ondřej Vašata

Fotografie: Kamila Antošová, Radek Drahný, Jan Juřena, Jiří Kratochvíl, Jakub Mikolášek, Tomáš Pilvousek

Archivní zdroje: Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (VHA Praha), Státní okresní archiv Trutnov (SOKA Trutnov)

© 2019 Správa Krkonošského národního parku, Dobrovského 3, 543 01 Vrchlabí

Vytištěno na recyklovaném papíře.

ISBN: 978-80-7535-110-4

FUKSA, Ivan, Jan JUŘENA, Jiří KRATOCHVÍL, Jakub MIKOLÁŠEK, Tomáš PILVOUSEK a Ondřej VAŠATA. *Vojenská historie Krkonoš v letech 1918–1945*. 1. Vrchlabí: Správa KRNP, 2019. ISBN 978-80-7535-110-4.

NEPRODEJNÉ

112

SOS

150

HASIČI

155

LÉKÁŘ

158

POLICIE

602 448 338

nebo 1210

(+48) 985

nebo 601 100 300

HORSKÁ SLUŽBA (CZ) / GOPR (PL)